

Terytorialne i dystrybucyjne aspekty sprawiedliwej transformacji we wstępnej wersji Krajowego Planu w dziedzinie Energii i Klimatu do 2030 r.

Instytut Reform

Warszawa 2024

REFORM

© Fundacja Instytut Reform, 2024

Powielanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Autorzy

Maria Niewiata-Rej (Instytut Reform)

Współpraca

Wojciech Augustowski, Karolina Grek, Martyna Leśniak, Aneta Stefańczyk,
Aleksander Śniegocki (Instytut Reform)

Niniejszy raport został zrealizowany ze wsparciem Europejskiej Fundacji Klimatycznej. Odpowiedzialność za informacje i poglądy przedstawione w niniejszym raporcie spoczywa na jego autorach. Europejska Fundacja Klimatyczna nie ponosi odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie informacji w nim zawartych lub wyrażonych.

Opracowanie graficzne

Zofia Lasocka

Data publikacji

Maj 2024

Rekomendowane cytowanie:

Niewiata-Rej, M. (2024), *Terytorialne i dystrybucyjne aspekty sprawiedliwej transformacji we wstępnej wersji Krajowego Planu w dziedzinie Energii i Klimatu do 2030 r.*, Instytut Reform, Warszawa.

Źródło fotografii na okładce: wildpixel/iStock

Instytut Reform

office@ireform.eu | ul. Puławska 26/1, 02-512 Warszawa | www.ireform.eu

Spis treści

I. Wprowadzenie i przeznaczenie dokumentu	4
II. Metodyka i opracowanie kryteriów oceny	5
III. Aspekty terytorialne.....	6
Aspekt 1. Ambicje i cele	6
Aspekt 2. Wspieranie lokalnych gospodarek i społeczności.....	11
Aspekt 3. Lokalne czyste źródła energii i zdekarbonizowane gałęzie przemysłu...15	
Aspekt 4. Inkluzywność transformacji regionalnej.....	17
Aspekt 5. Regionalne zarządzanie sprawiedliwą transformacją.....	19
IV. Aspekty dystrybucyjne	21
Aspekt 6. Ogólna ocena skutków dystrybucyjnych.....	21
Aspekt 7. Ubóstwo energetyczne	23
Aspekt 8. Ubóstwo transportowe.....	25
Aspekt 9. Potrzeby finansowe i źródła finansowania	27
Aspekt 10. Polityki podatkowe, ubezpieczeniowe i zabezpieczenia społecznego...28	
Aspekt 11. Warunki pracy i nabywanie nowych kwalifikacji zawodowych.....	31
Aspekt 12. Zaangażowanie zainteresowanych stron i konsultacje społeczne....	32
V. Podsumowanie	34
VI. Załącznik. Tabela podsumowująca aspekty uwzględnione w metodologii.....	37

I. Wprowadzenie i przeznaczenie dokumentu

Krajowy plan w dziedzinie energii i klimatu (KPEiK) to kluczowy dokument zarówno dla polskiej energetyki, jak i pozostałych sektorów gospodarki. Jest to dokument, którego publikacja jest wymagana zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu.

Polska, podobnie jak inne państwa członkowskie, zaktualizowała swój KPEiK w celu dostosowania go do bardziej ambitnych celów klimatycznych zgodnie z europejskim prawem klimatycznym i pakietem *Fit for 55*. Nie obyło się jednak bez komplikacji. Projekty aktualizacji miały zostać przedłożone Komisji Europejskiej (KE) do końca czerwca 2023 r. Polska przekazała plan ze znacznym opóźnieniem dopiero 1 marca 2024 r.¹ Udostępniona wersja nie zawiera załącznika ze scenariuszem WAM (z jęz. ang. *with additional measures*), który ma uwzględniać wszystkie cele i zobowiązania *Fit for 55*. Publikacja planu nawet w niepełnej wersji była jednak konieczna, by uniknąć kar wynikających z procedur naruszeniowych, które zostały wszczęte ze względu na opóźnienia. Co więcej, konsultacje do KPEiK są dopiero w planach.

Ostateczne zaktualizowane wersje KPEiK powinny zostać udostępnione do końca czerwca 2024 roku. Do tego czasu dokumenty powinny zawierać poprawki wprowadzone przez rząd krajowy w oparciu o informacje zwrotne i zalecenia przekazane przez KE, a także uwzględniać wyniki szeroko zakrojonego dialogu z zainteresowanymi stronami i szerszą opinią publiczną. Krajowe plany klimatyczno-energetyczne są kluczowym narzędziem integrującym krajowe wysiłki w szerszym kontekście europejskim, wspierającym zrównoważony rozwój i zapewniającym skoordynowane podejście do wyzwań związanych ze zmianami klimatu i przejściem na gospodarkę neutralną dla klimatu. Plany zapewniają również możliwość włączenia środków, które zachęcają do innowacji w zakresie czystych technologii i praktyk energetycznych, wspierając rozwój społeczno-gospodarczy i konkurencyjność.

Celem niniejszego dokumentu jest przedstawienie oceny aspektów sprawiedliwej transformacji zawartych w projekcie zaktualizowanego KPEiK opracowanego przez Polskę. Jako kraj w bardzo znaczącym stopniu uzależniony od węgla, Polska stoi przed wieloma wyzwaniami związanymi z transformacją i może się borykać z licznymi i często bardziej dotkliwymi problemami niż inne państwa mniej zależne od paliw kopalnych.

Ocena koncentruje się zarówno na terytorialnych, jak i dystrybucyjnych aspektach sprawiedliwej transformacji, która została zdefiniowana jako proces, który maksymalizuje możliwości wynikające z przejścia na neutralność klimatyczną, jednocześnie łagodząc wyzwania i minimalizując negatywne skutki dla najbardziej dotkniętych społeczności regionalnych i lokalnych oraz osób znajdujących się w trudnej sytuacji – odbiorców wrażliwych.

Niniejszy dokument podsumowuje zakres, w jakim Polska wdrożyła zasady sprawiedliwej transformacji w swoim projekcie zaktualizowanego krajowego planu w dziedzinie energii i klimatu (aKPEiK) oraz wskazuje rekomendacje do wdrożenia w ostatecznej wersji KPEiK.

¹ WWW.GOV.PL/WEB/KLIMAT/KRAJOWY-PLAN-NA-RZECZ-ENERGII-I-KLIMATU

II. Metodyka i opracowanie kryteriów oceny

Opracowanie jest zgodne z kompleksową metodyką oceny opracowaną przez zespół projektowy². Obejmuje ona listę kontrolną kryteriów, które powinny być spełnione przez zaktualizowane krajowe plany działania, jeśli mają być skuteczne w podejmowaniu wyzwań związanych ze sprawiedliwą transformacją.

Metodyka uwzględnia dwa zasadnicze wymiary sprawiedliwej transformacji: terytorialne i dystrybucyjne, które są dalej podzielone na zestawy kryteriów i zagadnień badawczych obejmujących ich najważniejsze aspekty.

Aspekty terytorialne	1. Ambicje i cele
	2. Wspieranie lokalnych gospodarek i społeczności
	3. Lokalne źródła czystej energii i zdekarbonizowane gałęzie przemysłu
	4. Inkluzywność transformacji regionalnej
	5. Regionalne zarządzanie sprawiedliwą transformacją
Aspekty dystrybucyjne	6. Ogólna ocena skutków dystrybucyjnych
	7. Ubóstwo energetyczne
	8. Ubóstwo transportowe
	9. Potrzeby finansowe i źródła finansowania
	10. Polityki podatkowe, ubezpieczeniowe i zabezpieczenia społecznego
	11. Warunki pracy i nabywanie nowych kwalifikacji zawodowych
	12. Zaangażowanie zainteresowanych stron i konsultacje społeczne

² Stefańczyk, A., Grześczyk, A., Lipiński, M., i Śniegocki, A. (2024), *Terytorialne i dystrybucyjne aspekty sprawiedliwej transformacji w zaktualizowanych krajowych planach na rzecz energii i klimatu*, Instytut Reform, Warszawa. [HTTPS://IREFORM.EU/NASZE-PROJEKTY/TERYTORIALNE-I-DYSTRYBUCYJNE-ASPEKTY-SPRAWIEDLIWEJ-TRANSFORMACJI-W-ZAKTUALIZOWANYCH-KRAJOWYCH-PLANACH-NA-RZECZ-ENERGII-I-KLIMATU/](https://ireform.eu/nasze-projekty/terytorialne-i-dystrybucyjne-aspekty-sprawiedliwej-transformacji-w-zaktualizowanych-krajowych-planach-na-rzecz-energii-i-klimatu/)

Każde z tych kryteriów można ocenić w następującej skali:

0 brak wzmianki o danym zagadnieniu	1 zagadnienie poru- szone w ograniczo- nym zakresie	2 zagadnienie poru- szone w znacznym zakresie	3 dobre praktyki
--	---	---	----------------------------

Każdy z aspektów posiada własny, bardziej szczegółowy opis, który określa wymagania, które muszą zostać spełnione w celu uzyskania określonej liczby punktów. Opisano je bardziej szczegółowo w kolejnych rozdziałach.

W kolejnych rozdziałach przedstawiamy ocenę każdego aspektu wraz z uzasadnieniem i podaniem źródła (np. numeru strony dokumentu, na której można znaleźć określone informacje). Ponadto podkreślono zalecenia dotyczące potencjalnych ulepszeń w ostatecznej wersji zaktualizowanego Krajowego Planu w dziedzinie Energii i Klimatu.

III. Aspekty terytorialne

Terytorialne aspekty sprawiedliwej transformacji koncentrują się na wpływie transformacji na regiony, społeczności i gospodarki lokalne, z uwzględnieniem osób szczególnie narażonych na ewentualne negatywne skutki wynikające z nowej polityki energetycznej i klimatycznej UE. W tej części skupiamy się przede wszystkim na ocenie elementów KPEiK, które wspierają społeczności lokalne w procesie zielonej transformacji, zapewniają zachęty do dekarbonizacji w skali lokalnej, zintegrowaną transformację regionalną oraz ramy i narzędzia zarządzania sprzyjające sprawiedliwej transformacji. W ramach oceny zbadano również, w jakim stopniu projekty KPEiK są spójne z Terytorialnymi Planami Sprawiedliwej Transformacji (TPST) i czy kierują działaniami na szczeblu regionalnym. Aspekty terytorialne rozpatrywane są jedynie w odniesieniu do terytoriów, które zostały uznane przez rządy krajowe za najbardziej dotknięte procesem dekarbonizacji.

W Polsce zostało przyjętych 5 Terytorialnych Planów Sprawiedliwej Transformacji³ dla następujących regionów:

- Wielkopolska Wschodnia,
- subregion wałbrzyski,
- Górny Śląsk,
- Małopolska Zachodnia,
- region bełchatowski.

Niestety nie zostały one wyróżnione w aKPEiK, co warto poprawić w ostatecznej wersji planu. Aktualnie w aKPEiK są one ujęte ogólnie jako „regiony węglowe”.

Aspekt 1. Ambicje i cele

Konkretne cele są podstawą polityk klimatycznych i warunkiem, który musi być spełniony, aby inne części składowe danej polityki mogły odgrywać swoje role. Poziom ambicji celów w naturalny sposób wpływa na to, jakie środki zostaną uwzględnione, aby je spełnić, a tym samym czy polityka ta faktycznie odpowie na problemy, których rozwiązania się podejmuje. Jest także kluczowe, aby ambitne cele (oraz harmonogramy na ich zrealizowanie) wyznaczone zostały we wszystkich kluczowych podkategoriach takich jak np. odejście od węgla, ropy naftowej oraz gazu ziemnego, aby można było pełnowymiarowo ocenić progres, który przyniesie dana polityka. Na tych aspektach skupia się pierwsza kategoria z niniejszego opracowania. Bada ogólny poziom ambicji odzwierciedlony w aKPEiK, w tym ich spójność z TPST i ramami przejścia od paliw kopalnych, w tym węgla (oddzielnie dla sektora energetyki i całej gospodarki, ponieważ w praktyce działania w tych obszarach są często opracowywane oddzielnie przez rządy), ropy naftowej i gazu. Ramy czasowe są również oceniane pod względem poziomu ambicji.

Zanim jednak przystąpimy do oceny, warto krótko omówić wyzwania, z którymi borykają się zidentyfikowane regiony. Mają one wpływ na przyjęte ambicje i cele.

³ [HTTPS://POLAND.REPRESENTATION.EC.EUROPA.EU/NEWS/385-MLD-EURO-DLA-PIECIU-POLSKICH-REGIONOW-2022-12-05_PL](https://poland.representation.ec.europa.eu/news/385-MLD-EURO-DLA-PIECIU-POLSKICH-REGIONOW-2022-12-05_PL)

Wielkopolska Wschodnia to region bardzo mocno związany z wydobyciem węgla brunatnego i wytwarzaniem z niego energii. Obejmuje miasto Konin oraz powiaty koniński, kolski, słupecki i turecki. Ta część Wielkopolski wykazuje największą zależność społeczno-ekonomiczną od eksploatacji paliw kopalnych i procesów wysoko emisyjnych, jednak zgodnie z TPST do 2030 r. planuje się zaprzestanie eksploatacji węgla oraz jego wykorzystania w elektroenergetyce i ciepłownictwie. Celem polityki klimatycznej dla Wielkopolski Wschodniej (WW) jest jej neutralność klimatyczna w 2040 r. – dekadę wcześniej niż cel unijny. Wielkopolska Wschodnia charakteryzuje się jedną z większych w skali kraju powierzchnią terenów zdewastowanych, która wynosi blisko 7 tys. ha.

Subregion wałbrzyski to część województwa dolnośląskiego, która obejmuje powiat wałbrzyski z miastem Wałbrzych, świdnicki, dzierzoniowski, ząbkowicki i kłodzki z miastem Nowa Ruda. TPST obejmuje również powiat kamiennogórski, na który miała wpływ działalność węglowa w sąsiadującym subregionie. Na terytorium subregionu wałbrzyskiego znajduje się Dolnośląskie Zagłębie Węglowe, na którym ze względu na trudne warunki eksploatacji na przełomie XX i XXI wieku zlikwidowano kopalnie. Proces ten został przeprowadzony w sposób chaotyczny i pozbawiony właściwego wsparcia finansowego, czego skutki są widoczne w krajobrazie społeczno-gospodarczo-przestrzennym tego obszaru do tej pory. Celem w subregionie jest więc likwidacja negatywnych skutków niedokończonej w przeszłości transformacji węglowej.

Województwo śląskie jest największym regionem górniczym w Unii Europejskiej, którego gospodarka w dużej mierze oparta jest na paliwach kopalnych oraz na emisyjnych gałęziach przemysłu. Procesem transformacji na terenie województwa śląskiego objęto 7 podregionów: katowicki, sosnowiecki, tyski, bytomski, gliwicki, rybnicki oraz bielski. Do 2030 roku w tym regionie planowany jest pierwszy etap likwidacji sektora wydobywczego węgla kamiennego. Zamykanie kopalni jest planowane do 2049 roku zgodnie z podpisaną w 2021 roku Umową Społeczną. Jednym z największych wyzwań w regionie będzie redukcja miejsc pracy w samym sektorze górniczym oraz w firmach okołogórniczych. Województwo śląskie charakteryzuje się największym w kraju odsetkiem terenów zdegradowanych i zdewastowanych wymagających rekultywacji i rewitalizacji. Eksploatacja węgla kamiennego doprowadziła również do zanieczyszczenia wód powierzchniowych i zaburzeń gospodarki wodnej.

Podregion oświęcimski w województwie małopolskim, na który składają się powiaty: chrzanowski, olkuski, oświęcimski i wadowicki zwyczajowo nazywany jest Małopolską Zachodnią. Jest to region węglowy stanowiący część Górnośląskiego Zagłębia Węglowego. Ze względu na bliskie sąsiedztwo, transformacja Śląska będzie oddziaływać na małopolskich pracowników dojeżdżających do pracy oraz na MŚP w łańcuchach dostaw zależnych od śląskich kopalń węgla. Mówi się nawet o „efekcie cienia Śląska” i „efekcie fali ze Śląska”.

Jako najbardziej dotknięte negatywnymi skutkami transformacji w Łódzkiem wskazano 35 gmin z podregionu piotrkowskiego i sieradzkiego. Elektrownia Bełchatów opalana węglem brunatnym jest największym emitentem CO₂ w wartościach bezwzględnych w całej Unii Europejskiej. Wydobywany na potrzeby elektrowni węgiel pozyskiwany jest z największego wyrobiska w Polsce i jednego z największych w Europie. Elektrownia ma jednak kluczowe znaczenie dla produkcji energii elektrycznej w Polsce, więc jej wygaszanie stanowi istotne wyzwanie dla bezpieczeństwa energetycznego w Polsce. Do 2028 roku zaplanowano zakończenie wydobycia w Polu Bełchatów, a jeden z bloków elektrowni o mocy 380 MW zgłoszony będzie do wyłączenia do 2030 r., co stanowi kamień milowy transformacji obszaru. Obecnie trwają renegecje łódzkiego planu z większym uwzględnieniem rozwoju OZE i zastępowalności mocy wytwórczych.

1. Ambicje i cele	
<p>1.1 Podnoszenie poziomu ambicji i unikanie ograniczania celów w ramach Terytorialnych Planów Sprawiedliwej Transformacji</p>	<p>0 brak wzmianki o celach ustawionych w TPST</p> <p>aKPEiK powołuje się na TPST tylko raz:</p> <p><i>Zapewnione zostanie wsparcie sprawiedliwej transformacji regionów węglowych, przy wykorzystaniu terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji.</i> (STR. 92)</p> <p>TPST wspominają o zamykaniu kopalń i umowach społecznych, co jest spójne z aKPEiK.</p> <p>Poszczególne TPST zawierają również następujące wzmianki dotyczące spójności z KPEiK:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Małopolska Zachodnia (STR. 19 TPST): Operacje zaplanowane w TPST MZ w pełni wpisują się w cele określone w poniższych dokumentach: 4) Krajowy Plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030; ▪ Województwo łódzkie (STR. 26 TPST): Działania przewidziane w ramach Planu są spójne z założeniami i celami polityki energetyczno-klimatycznej Polski zawartymi w Krajowym planie na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030; ▪ Województwo śląskie (STR. 5 TPST): Działania w województwie śląskim, planowane w ramach TPST, będą miały udział w realizacji celów dokumentów krajowych; ▪ Województwo dolnośląskie – subregion wąbrzyski (STR. 16 TPST): W ramach sprawiedliwej transformacji subregionu wąbrzyskiego podejmowane będą działania nawiązujące do realizacji Krajowego planu na rzecz energii i klimatu na lata 2021 – 2030; ▪ Wielkopolska Wschodnia (STR. 3 TPST): Podejmowane działania będą miały na celu osiągnięcie bardziej ambitnych celów niż określone w KPEiK i PEP 2040. <p>Planowany do publikacji scenariusz WAM zakłada jeszcze większe przyspieszenie dekarbonizacji i wejście na ścieżkę neutralności klimatycznej z uwzględnieniem specyficznego punktu startowego oraz uwarunkowań krajowych. Ma również uwzględniać wszystkie cele i zobowiązania <i>Fit for 55</i>.</p> <p>TPST odnoszą się do dokumentu z 2019 roku, a projekt aKPEiK zakłada szybsze zmniejszenie się popytu na węgiel. Warto podkreślić to w ostatecznej wersji KPEiK.</p>
<p>1.2 Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram odejścia od węgla w energetyce</p>	<p>1 dostępny jest harmonogram odchodzenia od węgla w energetyce, brakuje jednak wskazania daty, w której odejście to nastąpi całkowicie</p> <p>Scenariusz WEM, który stanowi załącznik 1 do aKPEiK to bazowy scenariusz transformacji w warunkach rynkowo-technicznych. Zakłada on zmniejszenie wykorzystania węgla w energetyce w kolejnych latach. Dalsze przyspieszenie odchodzenia od węgla deklarowane jest po roku 2030.</p> <p><i>Największa ilość trwałych odstawień z eksploatacji dotyczy jednostek węglowych. Zgodnie z zaprezentowanym harmonogramem, w latach 2022-2030 wyłączone zostanie ponad 8 GW elektrowni i elektrociepłowni węglowych (dalsze odstawienia następować będą po 2030 r.).</i> (STR. 15)</p> <p>Dane liczbowe wskazano również w tabelach uwzględniających podział na kolejne lata:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tabela 3.8. Wsad paliwowy na potrzeby wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej [ktoe]; ▪ Tabela 4.2. Produkcja krajowa z podziałem na rodzaj paliwa [ktoe] – scenariusz WEM. <p>(...) znacząco zmniejszy się rola jednostek systemowych zasilanych paliwami węglowymi – ich udział w mocy zainstalowanej netto ulegnie redukcji z ok. 70% w 2020 r. do 30% w 2030 r. (STR. 79 ZAŁĄCZNIKA 1.)</p> <p>Podkreślana jest jednak waga bezpieczeństwa energetycznego.</p> <p>Co najmniej do 2030 r. źródła węglowe będą pełnić rolę technologii zapewniającej stabilne dostawy energii, choć energia wytworzona w tych źródłach nie będzie miała już dominującego charakteru. Utrzymanie mocy węglowych do czasu dostatecznego rozwoju innych rozwiązań zapewniających stabilność dostaw jest niezbędne dla rozwoju OZE, ze względu na realny brak możliwości pokrycia potrzeb KSE przez alternatywne rozwiązania. (STR. 80 ZAŁĄCZNIKA 1.)</p> <p>Nieopublikowany jeszcze Scenariusz WAM (załącznik 2), czyli scenariusz <i>Fit for 55</i>, który zakłada wdrażanie nowych instrumentów polityki energetyczno-klimatycznej celem przyspieszenia dekarbonizacji i wejścia na ścieżkę neutralności klimatycznej z uwzględnieniem specyficznego punktu startowego oraz uwarunkowań krajowych, prawdopodobnie będzie uwzględnił bardziej ambitne cele.</p> <p>aKPEiK kładzie większy nacisk na odejście od węgla niż KPEiK z 2019 roku. Nie jest on jednak wystarczający. Dostępne analizy wskazują, że udział węgla w polskiej energetyce po 2040 roku może być już marginalny.</p> <p>Przykładowo, raport <i>POLSKA NET-ZERO 2050: Transformacja sektora energetycznego Polski i UE do 2050 r.</i>⁴ wskazuje, że: (...) we wszystkich rozpatrywanych scenariuszach widoczne jest bardzo szybkie odchodzenie od paliw węglowych w produkcji energii elektrycznej. W perspektywie 2040 r. produkcja z węgla w strukturze wytwarzania staje się marginalna. Jedynie w scenariuszu BASE wyniki analiz wskazują na nieco wyższą produkcję energii elektrycznej z jednostek węglowych (ok. 8 TWh), gdyż niższy koszt zakupu uprawnień do emisji w EU ETS pozwala na utrzymanie niewielkiej części produkcji na węglu. Niemniej w kolejnej dekadzie także w tym scenariuszu węgiel zostaje całkowicie zastąpiony innymi nośnikami energii.</p> <p>Co więcej, fakt, że UE dąży do redukcji emisji netto o 90–95% do 2040 r.⁵ automatycznie przekłada się zaniechanie stosowania węgla w energetyce w tym czasie lub zastosowanie technologii CCS. Takie podejście nie jest widoczne w aKPEiK.</p> <p>Finalna wersja KPEiK powinna ambitniej podejść do odejścia od węgla w energetyce, co byłoby zgodne z dostępną wiedzą naukową, a przede wszystkim powinna uwzględnić ostateczną datę odejścia od węgla w energetyce.</p>	<p>⁴ HTTPS://CLIMATECAKE.IOS.EDU.PL/WP-CONTENT/UPLOADS/2022/06/CAKE_TRANSFORMACJA-SEKTORA-ENERGETYCZNEGO_27.06.2022_FINAL.PDF</p> <p>⁵ HTTPS://CLIMATE-ADVISORY-BOARD.EUROPA.EU/REPORTS-AND-PUBLICATIONS/SCIENTIFIC-ADVICE-FOR-THE-DETERMINATION-OF-AN-EU-WIDE-2040</p>
<p>1.3 Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram odejścia od węgla w całej gospodarce</p>	<p>1 wskazano harmonogram odejścia od węgla w ciepłownictwie, zamknięcie ostatniej kopalni oraz harmonogram stopniowego odchodzenia od węgla w zużyciu energii finalnej. Brakuje jednak wskazania daty ostatecznego odejścia od węgla w całej gospodarce</p> <p><i>Polska określiła cel wycofania węgla z ogrzewnictwa indywidualnego gospodarstw domowych do 2040 r., a na obszarach miejskich nawet do 2030 r. (STR. 23)</i></p>	

	<p>Scenariusz WEM, a dokładniej <i>Tabela 3.3 – Zużycie energii finalnej w podziale na paliwa i nośniki</i> [ktoe] (STR. 56 ZAŁĄCZNIKA 1) wskazuje na zmniejszenie wykorzystania węgla w kolejnych latach.</p> <p>Nieopublikowany jeszcze Scenariusz WAM prawdopodobnie będzie uwzględniał bardziej ambitne cele.</p> <p>W aKPEiK wskazano datę zakończenia wydobywania. <i>Zgodnie z umową społeczną ostatnia kopalnia zakończy wydobywanie nie później niż w 2049 r.</i> (STR. 91)</p> <p>Umowa społeczna to nowość w stosunku do wersji KPEiK z 2019 roku. aKPEiK kładzie ogólnie większy nacisk na odejście od węgla niż KPEiK z 2019 roku.</p> <p>W finalnej wersji KPEiK powinien znaleźć się harmonogram odejścia od węgla dla całej gospodarki Polski.</p>
<p>1.4 Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram odejścia od gazu ziemnego</p>	<p>0 brak wzmianki o harmonogramie odejścia od gazu ziemnego</p> <p>W Planie zawarta jest deklaracja, że (...) <i>Celem do 2030 r. jest utrzymanie stabilnego krajowego wydobywania gazu ziemnego na stałym poziomie</i> (STR. 66), co wymagać będzie poszukiwania i eksploatacji nowych złóż oraz zwiększenia efektywności wydobywania (IBID.). W przedstawionym scenariuszu rozwoju krajowej produkcji oraz dywersyfikacji dostaw gazu ziemnego do 2030 r. nie zawarto żadnych planów, co do dalszej perspektywy odejścia od surowca.</p> <p><i>Gaz ziemny odpowiada za istotną część pokrycia zapotrzebowania na energię pierwotną w kraju, a popyt na ten surowiec nie ulegnie spadkowi wcześniej niż w 2030 r. – wówczas przewiduje się szczyt zapotrzebowania.</i> (STR. 64)</p> <p>Po 2030 roku planowane jest zmniejszenie wykorzystania gazu, jednak nie wskazano harmonogramu, który by na to wskazywał.</p> <p>W scenariuszu WEM wspomniano, że (...) <i>gaz ziemny w Polsce będzie odgrywał rolę paliwa przejściowego w transformacji energetycznej, ale tylko w początkowym 10-15 letnim okresie. Później będzie stopniowo zastępowany.</i> (STR. 75 ZAŁĄCZNIKA 1)</p> <p>Nie został jeszcze opublikowany scenariusz WAM, który być może będzie w tym kontekście bardziej ambitny.</p> <p>Finalna wersja KPEiK powinna zawierać przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram odchodzenia od gazu ziemnego.</p>
<p>1.5 Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram odejścia od ropy naftowej</p>	<p>0 brak wzmianki o harmonogramie odejścia od ropy naftowej</p> <p><i>Ropa naftowa jest strategicznie ważnym surowcem energetycznym dla gospodarki krajowej, a globalny popyt na ten surowiec nie ulegnie spadkowi wcześniej niż w 2030 r. – wówczas przewiduje się szczyt zapotrzebowania.</i> (STR. 69)</p> <p>W Planie zawarty jest cel na 2030 r. <i>dalszego zapewnienia stabilności dostaw ropy naftowej drogą morską do rafinerii krajowych i zagranicznych przy jednoczesnej rozbudowie infrastruktury przesyłowej i przetadunkowej</i> (STR. 69). Co więcej, wspomniano, że po 2030 r. ropa wciąż będzie pełniła kluczową rolę w sektorze transportu, a także rosnąć będzie jej rola w sektorze petrochemicznym (IBID.). Te cele i prognozy idą w kierunku przeciwnym do odchodzenia od wykorzystania ropy naftowej.</p> <p>Nie został jeszcze opublikowany scenariusz WAM, który być może będzie w tym kontekście bardziej ambitny.</p> <p>Finalna wersja KPEiK powinna zawierać przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram odchodzenia od ropy naftowej.</p>

<p>1.6 Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram przejścia przemysłu na zerową emisję netto (przekształcanie lub zamykanie zakładów przemysłowych emitujących gazy cieplarniane w związku z wykorzystaniem paliw kopalnych lub procesami przemysłowymi)</p>	<p>0 brak wzmianki o harmonogramie przejścia przemysłu na zerową emisję netto</p> <p>Plan wspomina o konieczności redukcji emisji w przemyśle i podkreśla kluczową rolę poprawy efektywności energetycznej oraz zwiększania udziału źródeł odnawialnych w tym procesie. Nie zawiera jednak ani harmonogramu, ani nawet generalnego celu przejścia przemysłu na zerową emisję netto.</p> <p>Co więcej, aKPEiK zawiera następującą prognozę: <i>w 2030 r. Polska może osiągnąć 9% redukcji emisji/emisyjności w sektorze przemysłu w stosunku do poziomu z 1990 r.</i> (STR. 36), która istotnie odbiega np. od unijnego celu z <i>Fit for 55</i>, który zakłada redukcję emisji w całej gospodarce co najmniej o 55% do 2030 r.</p> <p>Warto jednak wspomnieć, że przejście na gospodarkę neutralną klimatycznie będzie w Polsce brane pod uwagę. Mówią o tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Działanie 132. Stopniowy wzrost nakładów budżetowych na B+R (badania i rozwój), w tym w obszarach sprzyjających transformacji do gospodarki neutralnej klimatycznie. ▪ Działanie 133. Realizacja strategicznych programów badań naukowych i prac rozwojowych o tematyce sprzyjającej transformacji do gospodarki neutralnej klimatycznie. ▪ Działanie 134. Aktualizacja Polityki Naukowej Państwa. <p>Finalna wersja KPEiK musi zawierać przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram przejścia przemysłu na zerową emisję netto.</p>
--	--

Aspekt 2. Wspieranie lokalnych gospodarek i społeczności

Transformacja energetyczna w największym stopniu dotyka regiony, których lokalne gospodarki są oparte na sektorze paliw kopalnych (w polskim kontekście szczególnie na przemyśle węglowym). Jeśli polityka klimatyczna na poziomie krajowym nie weźmie pod uwagę szczególnej sytuacji tych regionów, to grożą im bardzo negatywne konsekwencje społeczno-gospodarcze. Poza zatrudnieniem, regiony te często polegają na koncernach paliwowych, jako źródle inwestycji i finansowania działań począwszy od infrastruktury aż po stypendia uczniowskie, które mają znaczący wpływ na poziom życia mieszkańców. Sprawiedliwa transformacja wymaga wieloaspektowego wsparcia dla tych regionów w procesie odchodzenia od zależności od sektora paliwowego oraz znalezienia nowych możliwości rozwoju gospodarczego. We wsparciu tym powinno także uwzględnić się aspekt zachowania tradycyjnej tożsamości regionu pomimo transformacji lokalnego przemysłu oraz aspekt rewitalizacji środowiska naturalnego dotkniętego przez dotychczasowe wydobywanie.

Wszystkie zidentyfikowane regiony będą wymagały wsparcia lokalnych gospodarek i społeczności w przeprowadzeniu transformacji energetycznej. Każdy z nich boryka się ze wzrostem bezrobocia, a problem będzie narastał wraz z zamykaniem kopalń i elektrowni. TPST wspominają również, że problem bezrobocia częściej dotyczy kobiet, a także zwracają uwagę na stosunkowo wysoki udział w grupie bezrobotnych ludzi młodych. Co więcej, jak zwrócono uwagę w TPST dla Śląska, szkody górnicze, degradacja terenu i zabudowa związana z eksploatacją węgla przekłada się również na postrzeganie regionów jako obszarów problemowych. Wszystkie regiony zakładają więc wsparcie dla tworzenia nowych miejsc pracy i podnoszenia kwalifikacji, a także wzrost atrakcyjności jako miejsc do życia, by zapobiegać depopulacji. Priorytetowo ma być też traktowane wsparcie oferowane przedsiębiorcom.

Inicjatywy przedstawione w poniższej ocenie mają kluczowe znaczenie dla wzmocnienia i wsparcia lokalnych gospodarek w regionach pogórnich. Nie zostały one wyszczególnione

w aKPEiK, ale dokument odwołuje się do terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji. W ostatecznej wersji planu warto pokazać więcej konkretnych działań, co ułatwi wymianę informacji zarówno w kraju, jak i z innymi państwami.

2. Wspieranie lokalnych gospodarek i społeczności	
<p>2.1 Polityki i środki wspierające gospodarki lokalne poprzez stymulowanie ich endogenicznego potencjału wzrostu, w tym promowanie przedsiębiorczości, wspieranie MŚP i gospodarki społecznej</p>	<p style="text-align: center;">2</p> <p>omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów</p> <p>aKPEiK powołuje się na TPST.</p> <p><i>Zapewnione zostanie wsparcie sprawiedliwej transformacji regionów węglowych, przy wykorzystaniu terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji, ze szczególną rolą Funduszu Sprawiedliwej Transformacji. Działania będą nastawione na to, aby zapewnić osłony socjalne pracowników i stworzyć nowe specjalizacje regionów oraz trwałe miejsca pracy, ale przede wszystkim, by zbudować nowe branże przemysłu współuczestniczące w przekształcaniach sektora. (STR. 92)</i></p> <p>W tym zakresie wyróżniono dwa działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Działanie 130. Zapewnienie wsparcia dla regionów węglowych. ▪ Działanie 144. Kształcenie i doskonalenie zawodowe kadr dla gospodarki w zakresie transformacji klimatyczno-energetycznej. <p>Oprócz tego, w TPST wspomniano cele szczegółowe takie jak:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Małopolska Zachodnia (STR. 22 TPST): Cel szczegółowy 2. Stabilna i zróżnicowana niskoemisyjna gospodarka ze zminimalizowaną presją środowiskową 2.1. Rozwój lokalnych przedsiębiorstw; ▪ Województwo łódzkie (STR. 9 TPST): Cel 1. Konkurencyjna, innowacyjna i neutralna dla klimatu gospodarka oparta na inteligentnym rozwoju, zdywersyfikowanym przemyśle, nowoczesnych technologiach i atrakcyjnych miejscach pracy; ▪ Województwo śląskie (STR. 36 TPST): Cel operacyjny: Silna przedsiębiorczość podregionów górniczych; ▪ Województwo dolnośląskie – subregion wałbrzyski (STR. 13 TPST): 1. Cel Gospodarczy: aktywizacja gospodarcza oraz wzmocnienie konkurencyjności poprzez wykorzystanie endogenicznego potencjału subregionu w sposób gwarantujący osiągnięcie celów ograniczenia niskiej emisji i dekarbonizacji; ▪ Wielkopolska Wschodnia (STR. 10 TPST): Budowa zeroemisyjnej, dynamicznej gospodarki o obiegu zamkniętym. <p>Do ostatecznej wersji KPEiK warto dodać informacje o funduszach przewidzianych dla wymienionych działań oraz w większym stopniu odnieść się do TPST.</p>
<p>2.2 Polityka i środki mające na celu zachowanie tożsamości górniczych/tradycyjnych społeczności przemysłowych</p>	<p style="text-align: center;">2</p> <p>omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów</p> <p>aKPEiK powołuje się na dwie zawarte umowy społeczne: Umowa społeczna dotycząca transformacji sektora górnictwa węgla kamiennego oraz wybranych procesów transformacji województwa śląskiego z 2021 r. oraz Umowa społeczna dot. transformacji sektora elektroenergetycznego branży górnictwa węgla brunatnego z 2022 r. mają na celu</p>

		<p>między innymi sprawiedliwe przeprowadzenie transformacji energetycznej – uwzględniając wpływ na pracowników branży węglowej i całych regionów zależnych od gospodarki węglowej (STR. 63). Umowa z 2021 roku definiuje ostony socjalne dla pracowników likwidowanych kopalń.</p> <p>Cele wymienione w TPST również odnoszą się do tego aspektu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Małopolska Zachodnia (STR. 21, 22 TPST): Cel szczegółowy 1. Aktywni zawodowo i społecznie mieszkańcy – 1.3. Poprawa jakości życia mieszkańców jako element przeciwdziałania depopulacji – działania na rzecz zachowania więzi społecznych i lokalnej tożsamości kulturowej; Cel szczegółowy 3. Wysoka jakość i atrakcyjność środowiska – 3.3. Rewitalizacja terenów zdegradowanych oraz adaptacja obszarów zurbanizowanych do zmian klimatu – inwestycje w infrastrukturę poprzemysłową w celu dostosowania jej do pełnienia nowych funkcji (np.: gospodarczych, społecznych, kulturowych, turystycznych i środowiskowych); ▪ Województwo łódzkie (STR. 14 TPST): Rodzaje komplementarnych operacji na obszarze transformacji finansowanych spoza FST – rozwój i promocja sektora turystycznego oraz przemysłów czasu wolnego i kreatywnych, z wykorzystaniem potencjału terenów górniczych i pogórnich oraz dziedzictwa kulturowego (w tym tradycji górniczych); ▪ Województwo śląskie (STR. 50 TPST): w ramach II filaru Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji wskazane jest pozyskanie uzupełniającego do FST wsparcia na działania na rzecz zachowania tożsamości i dziedzictwa kulturowego regionu górniczego m.in. na komercyjne rozwijanie unikalnych zasobów dziedzictwa industrialnego, wspierająco na rzecz dywersyfikacji w kierunku branż kreatywnych; ▪ Województwo dolnośląskie – subregion wałbrzyski (STR. 19 TPST): 2. Cel środowiskowy – turystyczne szlaki tematyczne i produkty turystyczne, odwołujące się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych oraz dziedzictwa materialnego i niematerialnego; ▪ Wielkopolska Wschodnia (STR. 17 TPST): w ramach II i III filara MST w następujących obszarach i sektorach – rozwój zrównoważonej turystyki, kultury i dziedzictwa kulturowego. <p>Do ostatecznej wersji KPEiK warto dodać informacje o aspekcie kulturowym lub wspomnieć, że poruszają go poszczególne TPST.</p>
<p>2.3 Polityki i środki na rzecz rewitalizacji środowiska naturalnego, zarówno w celu przywrócenia różnorodności biologicznej, jak i w celach rekreacyjnych</p>	<p>1</p>	<p>uwzględnienie niektórych polityk lub środków w tym obszarze, ale w sposób w dużej mierze niewystarczający do zapewnienia skuteczności</p> <p>W aKPEiK wymienionych jest wiele działań (STR. 95) jednak nie w kontekście regionalnym.</p> <p>Polityki i działania pojawiają się jednak w poszczególnych TPST:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Małopolska Zachodnia (STR. 23 TPST): Cel szczegółowy 3. Wysoka jakość i atrakcyjność środowiska – 3.3. Rewitalizacja terenów zdegradowanych oraz adaptacja obszarów zurbanizowanych do zmian klimatu;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Województwo łódzkie (STR. 11 TPST): Cel 3. przestrzeń o wysokiej jakości środowiska przyrodniczego oraz krajobrazu, gwarantująca adaptację do zmian klimatu oraz charakteryzująca się dobrą dostępnością komunikacyjną; ▪ Województwo śląskie (STR. 41 TPST): Cel Operacyjny C5: Poprawa jakości środowiska na terenach zdegradowanych w zakresie m.in. rekultywacji i renaturalizacji terenów zdegradowanych i przemysłowych, poprawy warunków środowiskowych; ▪ Województwo dolnośląskie – subregion wałbrzyski (STR. 19 TPST): 2. Cel środowiskowy – projekty rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich, w tym osiedli pogórnicych, zabytkowych układów urbanistycznych i założeń uzdrowiskowych z uwzględnieniem modernizacji energetycznej i ciepłej budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych, w tym inwestycje w inteligentne systemy zarządzania energią elektryczną i ciepłą oraz OZE; ▪ Wielkopolska Wschodnia (STR. 14, 17 TPST): CS 2. Zapewnienie zintegrowanej przestrzeni wysokiej jakości w ramach III filara MST w następujących obszarach i sektorach – zrównoważony rozwój obszarów miejskich i wiejskich, w tym rewitalizacja obszarów zdegradowanych. <p>W ostatecznej wersji planu warto odnieść się do aspektów regionalnych.</p>
<p>2.4 Specjalna, specyficzna dla regionu polityka i środki promujące inteligentną i zrównoważoną mobilność (zarówno na terenach najbardziej dotkniętych w ramach regionu objętego transformacją, jak i łączących go z innymi regionami)</p>	<p>1 uwzględnienie niektórych polityk lub środków w tym obszarze, ale w sposób w dużej mierze niewystarczający do zapewnienia skuteczności</p> <p>W aKPEiK wymienionych jest wiele działań związanych z zielonym transportem jednak nie w kontekście regionalnym. Polityki i działania pojawiają się jednak w poszczególnych TPST:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Małopolska Zachodnia (STR. 23 TPST): Cel szczegółowy 3. Wysoka jakość i atrakcyjność środowiska – 3.2. Budowa zintegrowanego, nowoczesnego i zeroemisyjnego systemu transportowego; ▪ Województwo łódzkie (STR. 11 TPST): Cel 3. przestrzeń o wysokiej jakości środowiska przyrodniczego oraz krajobrazu, gwarantująca adaptację do zmian klimatu oraz charakteryzująca się dobrą dostępnością komunikacyjną; ▪ Województwo śląskie (STR. 37 TPST): Cel operacyjny: Efektywny system wzmacniający mobilność w podregionach górniczych; ▪ Województwo dolnośląskie – subregion wałbrzyski (STR. 19 TPST): 2. Cel środowiskowy – inwestycje w inteligentną i zrównoważoną mobilność lokalną, w tym zakup nisko- i niemisyjnego taboru na potrzeby transportu publicznego (w tym taboru kolejowego) oraz infrastrukturę towarzyszącą, w tym punkty ładowania pojazdów komunikacji publicznej, drogi rowerowe, punkty przesiadkowe, rewitalizacja linii kolejowych celem przywrócenia możliwości ich funkcjonowania; ▪ Wielkopolska Wschodnia (STR. 14, 17 TPST): – CS 2. Zapewnienie zintegrowanej przestrzeni wysokiej jakości;

– w ramach II i III filara MST w następujących obszarach i sektorach – rozwój infrastruktury transportowej, w tym infrastruktury kolejowej, ekologicznych środków transportu czy infrastruktury paliw alternatywnych.

W ostatecznej wersji planu warto odnieść się do aspektów regionalnych.

Aspekt 3. Lokalne czyste źródła energii i zdekarbonizowane gałęzie przemysłu

Dobrze zaprojektowana polityka dotycząca sprawiedliwej transformacji powinna obejmować ocenę konkretnych lokalnych potrzeb najbardziej dotkniętych regionów w zakresie przystępnej cenowo zielonej energii oraz zdekarbonizacji procesów przemysłowych. W oparciu o te wcześniej zidentyfikowane potrzeby powinna wprowadzać odpowiednie środki dla każdego regionu.

Tak jak już wspomniano, Wielkopolska Wschodnia planuje osiągnięcie neutralności klimatycznej do 2040 roku. W tym celu zakłada podjęcie działań w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej, wykorzystania OZE i wodoru (ze szczególnym uwzględnieniem zielonego wodoru), GOZ i czystej mobilności. W efekcie emisja CO₂ w sektorze elektroenergetycznym ma zostać ograniczona o ponad 90-95% do 2030 r., a w pozostałych sektorach o 80-90% do 2040 r. w porównaniu do 1990 roku. TPST dla Wielkopolski Wschodniej zakłada również realizację działań, w wyniku których do 2030 r. nastąpi redukcja emisji gazów cieplarnianych o ponad 55%, zwiększenie udziału energii z OZE w całkowitym jej zużyciu przekraczającym 32% oraz zwiększenie efektywności energetycznej o 32,5%.

W TPST dla subregionu wałbrzyskiego założono całkowitą redukcję szacunkowo ustalonego rocznego bilansu łącznej emisji CO₂ subregionu o 6,5 mln ton do roku 2050, redukcję emisji CO₂ o ok. 65% w sektorze non ETS i 55% w całkowitej emisji do roku 2030, wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu do poziomu 35-40% do roku 2050 oraz wzrost efektywności energetycznej o 40% do 2050 roku.

W TPST dla województwa śląskiego zwrócono uwagę, że region charakteryzuje się jednym z najniższych w kraju udziałem produkcji energii ze źródeł odnawialnych, a także największym zużyciem węgla kamiennego w gospodarstwach domowych. Wspomniano również o konieczności rozwoju odnawialnych źródeł energii i przewidzianym w tym zakresie wsparciu. Plan Śląska wydaje się jednak bardziej pesymistyczny niż reszta TPST. Zakłada, że w 2030 r. szacowany miks energetyczny kraju będzie się opierał na źródłach węglowych (61,4%), OZE (7,2%) oraz pozostałych, w tym głównie gazie (31,3%). W tym miejscu warto zaznaczyć, że udział węgla w produkcji energii elektrycznej w Polsce w 2023 roku spadł do 63% i był najniższy w historii, udział źródeł odnawialnych wzrósł do 27%, a udział gazu sięgnął 10%⁶.

W województwie łódzkim w przejściu na czystą energię założone zostało zmniejszenie produkcji energii elektrycznej z węgla brunatnego z 27,4 do 6,9 TWh w Elektrowni Bełchatów, a także zmniejszenie emisji CO₂ w procesie wytwarzania energii elektrycznej o około 80%. W kamieniach milowych transformacji regionu zakłada się, że do 2026 roku pozyskane zostaną pozwolenia na budowę dla części projektów OZE o mocy ok. 130 MW oraz rozpocznie się ich realizacja. Prowadzone są również renegecje planu z uwzględnieniem rozwoju OZE i zastępowalności mocy.

Małopolska Zachodnia planuje zrealizować unijne cele w zakresie redukcji emisji GHG (40%), poprawy efektywności energetycznej (32,5%) i wzrostu wykorzystania OZE (32%) do 2030 r. Oznacza to zmniejszenie emisji GHG o 1 555 kt eq.CO₂, a także zwiększenie

⁶ [HTTPS://WYSOKIENAPIECIE.PL/96011-UDZIAL-WEGLA-I-OZE-W-POLSCE-2023/](https://wysokienapiecie.pl/96011-UDZIAL-WEGLA-I-OZE-W-POLSCE-2023/)

ilości wytwarzanej energii ze źródeł odnawialnych o 14 565 TJ. Wszystkie regiony zamierzają zwiększyć produkcję energii z odnawialnych źródeł i przewidują na te cele wsparcie. Największą zachowawczość w tym zakresie przejawia Śląsk.

3. Lokalne źródła czystej energii i zdekarbonizowane gałęzie przemysłu	
<p>3.1 Ocena potrzeb w zakresie wdrażania przystępnej cenowo czystej energii (w tym, w stosownych przypadkach, systemów ciepłowniczych), efektywności energetycznej lub dekarbonizacji procesów przemysłowych</p>	<p>0 brak oceny poziomu potrzeb w tym obszarze</p> <p>Fragmenty aKPEiK, które można uznać za ocenę potrzeb w tym zakresie dotyczą terytorium całej Polski i nie wspomina się o poszczególnych regionach.</p> <p>Z kolei fragmenty poszczególnych TPST są przedstawione bardzo ogólnie, a ich jakość jest niewystarczająca. O ocenie mówi się w kontekście monitoringu realizacji TPST.</p> <p>Warto jednak zaznaczyć, że załącznikiem do TPST dla województwa śląskiego jest dokument <i>Potencjały i wyzwania rozwojowe województwa śląskiego w kontekście sprawiedliwej transformacji</i>, który wpisuje się w oceniany aspekt.</p> <p>W ostatecznej wersji zaktualizowanego KPEiK powinna znaleźć się sekcja podkreślająca skalę problemów, z jakimi borykają się regiony w okresie przejściowym. Prawidłowa ocena potrzeb jest ważnym elementem wdrażania działań, które pozwolą zapewnić przystępną cenowo czystą energię, więc w ostatecznej wersji KPEiK należy ją uwzględnić.</p>
<p>3.2 Polityki i środki mające na celu zaspokojenie potrzeb w dziedzinie przystępnej cenowo czystej energii (w tym, w stosownych przypadkach, systemów ciepłowniczych), efektywności energetycznej lub dekarbonizacji procesów przemysłowych</p>	<p>2 omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów</p> <p>aKPEiK powołuje się na TPST.</p> <p><i>Zapewnione zostanie wsparcie sprawiedliwej transformacji regionów węglowych, przy wykorzystaniu terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji, ze szczególną rolą Funduszu Sprawiedliwej Transformacji. Działania będą nastawione na to, (...) by zbudować nowe branże przemysłu współuczestniczące w przekształcaniach sektora. W szczególności powinny wpływać na rozwój OZE, gospodarki wodorowej i innych paliw alternatywnych, elektromobilności, magazynowania energii, cyfryzacją, ale również adaptacji do zmian klimatu i poprawy jakości powietrza.</i> (STR. 92)</p> <p>Cele wymienione w TPST również odnoszą się do tego aspektu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Małopolska Zachodnia (STR. 22 TPST): Cel szczegółowy 3. Wysoka jakość i atrakcyjność środowiska – 3.1. Efektywność energetyczna, przeciwdziałanie ubóstwu energetycznemu i wzrost wykorzystania lokalnego potencjału OZE; ▪ Województwo łódzkie (STR. 11 TPST): Cel 3. przestrzeń o wysokiej jakości środowiska przyrodniczego oraz krajobrazu, gwarantująca adaptację do zmian klimatu oraz charakteryzująca się dobrą dostępnością komunikacyjną; ▪ Województwo śląskie (STR. 36 TPST): Cel operacyjny: Zbilansowana energetyka rozproszona podregionów górniczych;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Województwo dolnośląskie – subregion wałbrzyski (STR. 19 TPST): 2. Cel środowiskowy <ul style="list-style-type: none"> – wsparcie inwestycji w alternatywne źródła energii (w tym instalacje PV i pompy ciepła) i efektywność energetyczną także w zakresie prosumenckim dla indywidualnych instalacji OZE oraz magazynów energii, – rozwój spółdzielni energetycznych, klastrów energii odnawialnej oraz innych mechanizmów wytwarzania i bilansowania energii z OZE (społeczności energetycznych działających w zakresie OZE); ▪ Wielkopolska Wschodnia (STR. 17 TPST): CS 2. Zapewnienie zintegrowanej przestrzeni wysokiej jakości. <p>W ostatecznej wersji KPEiK warto wskazać konkretne przykłady działań zmierzających do rozszerzenia dostępu do przystępnej cenowo i czystej energii, w szczególności na najbardziej narażonych terytoriach.</p>
--	--

Aspekt 4. Inkluzywność transformacji regionalnej

Aby transformacja energetyczna była prawdziwie sprawiedliwa społecznie, musi ona brać pod uwagę zarówno istniejące nierówności społeczne, jak i sytuację grup społecznych szczególnie narażonych na wykluczenie w kontekście samej transformacji. Co więcej, najczęściej grupy, które doświadczają szerszej marginalizacji społeczno-politycznej, będą również zagrożone wykluczeniem w procesie transformacji, jeśli decydenci nie zwrócą na nie szczególnej uwagi. Na przykład, jeśli kobietom brakuje reprezentacji politycznej w regionie, ich konkretne interesy również mogą nie być brane pod uwagę w regionalnych procesach decyzyjnych związanych z transformacją energetyczną. Zidentyfikowanie takich grup i uwzględnienie ich oraz ich interesów w kształtowaniu polityk dotyczących transformacji ma kluczowe znaczenie w jej powodzeniu.

Wiele aspektów związanych z wykluczeniem społecznym jest powiązanych z zatrudnieniem i rynkiem pracy. Transformacja regionów węglowych może mieć znaczący wpływ na wzrost bezrobocia, nieproporcjonalnie wpływając na osoby znajdujące się w trudnej sytuacji, które stoją przed większymi wyzwaniem związanymi z dostosowaniem się do zmian. W kontekście wykluczenia społecznego pandemia również odegrała znaczącą rolę. W każdym regionie zauważono problem depopulacji i ujemnej migracji. TPST wspominają również, że problem bezrobocia częściej dotyczy kobiet, w których przypadku w aktywizacji zawodowej może pomóc zwiększenie dostępu do usług opiekuńczych. Z takich usług będą mogły skorzystać również osoby niepełnosprawne.

4. Inkluzywność transformacji regionalnej	
4.1 Promowanie równości płci w celu uwzględnienia szczególnej sytuacji i roli kobiet w przechodzeniu na gospodarkę neutralną klimatycznie	<p>1 brak wzmianki o jakiegokolwiek polityce czy środkach w tym obszarze w aKPEiK, ale niektóre polityki lub środki zostały uwzględnione w innych dokumentach</p> <hr/> <p>W aKPEiK nie pojawia się odniesienie do równości płci i nie jest poruszana kwestia kobiet w żadnym z aspektów.</p> <p>TPST dla Małopolski Zachodniej i subregionu wałbrzyskiego nie odnoszą się do sytuacji kobiet.</p> <p>TPST dla województwa śląskiego wskazuje jedynie, że większy problem z zatrudnieniem dotyczy kobiet.</p>

	<p>Pozostałe dwa TPST odnoszą się do problemu i przewidują działania:</p> <p>Województwo łódzkie (STR. 10 TPST):</p> <p>Cel 2. Wykwalifikowane, świadome i aktywnie włączone społeczeństwo, o równym dostępie do wysokiej jakości usług publicznych – Osiągnięcie celu nastąpi dzięki dostosowaniu kompetencji i kwalifikacji mieszkańców OT do nowego modelu gospodarki, rozwojowi bazy edukacyjno-szkoleniowej, usług doradczych, aktywizacji zawodowej niepracujących, szczególnie kobiet.</p> <p><i>Działania związane z aktywizacją zawodową osób pozostających bez pracy, w tym biernych zawodowo, szczególnie kobiet, będą finansowane ze środków EFS+ FEŁ2027.</i> (STR. 13)</p> <p>Wielkopolska Wschodnia (STR. 14 TPST):</p> <p>CS 1. Budowa zeroemisyjnej, dynamicznej gospodarki o obiegu zamkniętym – System kształcenia wspierający transformację: – przeciwdziałanie wykluczeniu kobiet na rynku pracy poprzez zwiększenie dostępu do usług opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz poprawę dostępu do edukacji przedszkolnej.</p> <p>Promowanie równości płci w celu uwzględnienia szczególnej sytuacji i roli kobiet w przechodzeniu na gospodarkę neutralną klimatycznie, szczególnie w ujęciu regionalnym, to kwestie, które należy poruszyć w ostatecznej wersji KPEiK.</p>
<p>4.2 Szczególne uwzględnienie grup szczególnie wrażliwych (w tym osób niepełnosprawnych), które w nieproporcjonalnie większy sposób odczuwają negatywne skutki transformacji</p>	<p>1 brak wzmianki o jakiegokolwiek polityce czy środkach w tym obszarze w aKPEiK, ale niektóre polityki lub środki zostały uwzględnione w innych dokumentach</p> <p>Większość TPST porusza w pewnym stopniu kwestie grup szczególnie wrażliwych:</p> <p>Województwo śląskie (STR. 40 TPST):</p> <p>Cel strategiczny 4. Wzmocnienie instytucji, organizacji i innych podmiotów realizujących zadania na rzecz włączenia społecznego mieszkańców regionu oraz skuteczności działań w tym obszarze. Organizowanie społeczności lokalnej w zakresie następujących obszarów: wspieranie aktywności zawodowej i przeciwdziałanie bezrobociu, diagnozowanie warunków oraz jakości życia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i społecznie wykluczonych i tworzenie programów wsparcia.</p> <p>Województwo dolnośląskie – subregion wałbrzyski (STR. 19 TPST):</p> <p>Cel społeczny – usługi wsparcia dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, dotkniętych negatywnymi skutkami transformacji: zapobieganie wykluczeniu z rynku pracy osób zapewniających opiekę osobom zależnym poprzez rozwój usług na potrzeby osób z niepełnosprawnością i osób starszych w tym poprzez wykorzystanie m.in. podmiotów ekonomii społecznej.</p> <p>Wielkopolska Wschodnia (STR. 11 TPST):</p> <p>Aktywne społeczeństwo będące główną siłą napędową transformacji subregionu – dążący do likwidacji istotnych elementów obniżających potencjał rozwoju społeczno-gospodarczego WW, do których należy zaliczyć negatywne zmiany demograficzne, a także występujące nierówności społeczne i możliwe negatywne skutki TE (wzrost uzależnień, kryzysów psychicznych itd.). Podejmowane działania będą miały na celu aktywizację mieszkańców regionu górniczego, poprzez przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu</p>

		<p>rodzin oraz osób dotkniętych TE czy poprawę dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług społecznych.</p> <p>W ostatecznej wersji KPEiK należy w większym stopniu uwzględnić odbiorców wrażliwych.</p>
<p>4.3 Polityki i środki dotyczące demograficznych skutków starzenia się społeczeństwa w regionach objętych transformacją</p>	<p>1</p>	<p>brak wzmianki o jakiegokolwiek polityce czy środkach w tym obszarze w aKPEiK, ale niektóre polityki lub środki zostały uwzględnione w innych dokumentach.</p> <p>W TPST zauważony jest problem depopulacji i starzenia się społeczeństwa, ale tylko w subregionie wałbrzyskim wspomina się o działaniach w tym zakresie:</p> <p>Województwo dolnośląskie – subregion wałbrzyski (STR. 19 TPST):</p> <p>Cel społeczny – usługi wsparcia dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, dotkniętych negatywnymi skutkami transformacji: zapobieganie wykluczeniu z rynku pracy osób zapewniających opiekę osobom zależnym poprzez rozwój usług na potrzeby osób z niepełnosprawnością i osób starszych w tym poprzez wykorzystanie m. in. podmiotów ekonomii społecznej.</p> <p>W ostatecznej wersji KPEiK należy skupić się na tym problemie.</p>

Aspekt 5. Regionalne zarządzanie sprawiedliwą transformacją

Odpowiednie zarządzanie procesami transformacji energetycznej (zarządzanie transformacją) odgrywa kluczową rolę w osiągnięciu jej celów. Włączenie w te procesy na poziomie regionalnym jak najszerszego grona interesariuszy oraz zainteresowanych obywateli ma kluczowe znaczenie zarówno dla osiągnięcia sprawiedliwego rezultatu procesów decyzyjnych, jak i mandatu społecznego dla owego rezultatu.

Skuteczne zarządzanie musi również zawierać koordynację instytucjonalną procesów regionalnych i krajowych, tak aby były one częścią jednego spójnego przedsięwzięcia o uzupełniających się celach. Wszystkie TPST podkreślają spójność z dokumentami krajowymi, o zarządzaniu jednak mówią częściej w kontekście regionalnym, wojewódzkim. Sprawiedliwa transformacja jest dla Polski szczególnie ważna ze względu na wysokie uzależnienie od węgla. Jej znaczenie jest bardzo często podkreślane na wielu szczeblach.

<p>5. Regionalne zarządzanie sprawiedliwą transformacją</p>		
<p>5.1 Spójność regionalnego i krajowego procesu planowania transformacji</p>	<p>2</p>	<p>spójność regionalnego i krajowego procesu planowania transformacji jest brana pod uwagę w wielu, ale nie we wszystkich istotnych przypadkach</p> <p><i>Zapewnione zostanie wsparcie sprawiedliwej transformacji regionów węglowych, przy wykorzystaniu terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji, ze szczególną rolą Funduszu Sprawiedliwej Transformacji. (STR. 91)</i></p> <p>Dodatkowo w każdym TPST znajduje się rozdział, w którym wykazano spójność dokumentu z innymi strategiami.</p> <p><i>2.3. Spójność z innymi odpowiednimi krajowymi, regionalnymi lub terytorialnymi strategiami i planami.</i></p> <p>Warto rozważyć rozbudowanie tej kwestii w ostatecznej wersji KPEiK.</p>

<p>5.2 Koordynacja instytucjonalna w zakresie wdrażania sprawiedliwej transformacji między władzami regionalnymi i krajowymi</p>	<p>0 brak wzmianki o koordynacji instytucjonalnej w zakresie wdrażania sprawiedliwej transformacji, a w innych dokumentach jest ona rzadko brana pod uwagę</p> <p>aKPEiK nie wspomina o koordynacji w zakresie sprawiedliwej transformacji.</p> <p>W Polsce została jednak powołana Rada ds. Sprawiedliwej Transformacji, która funkcjonuje jako Podkomitet ds. transformacji regionów górniczych w ramach Komitetu ds. Umowy Partnerstwa 2021-2027. Do zadań Rady należy między innymi monitorowanie programowania i wykorzystania środków wspierających proces sprawiedliwej transformacji z trzech filarów Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji (w tym FST) oraz wymiana wiedzy i dobrych praktyk w zakresie sprawiedliwej transformacji⁷.</p> <p>TPST raczej odnoszą się do koordynowania działań na poziomie województwa. TPST dla województwa śląskiego wspomina o Radzie (STR. 57), a TPST dla subregionu wąbrzyskiego (STR. 23) wspomina o współpracy na poziomie krajowym.</p> <p>Warto dodać, że w IX Kadencji Sejmu działała również Podkomisja stała do spraw Sprawiedliwej Transformacji (SUE02S)⁸.</p> <p>Warto uwzględnić te informacje w ostatecznej wersji KPEiK.</p>
<p>5.3 Włączenie zainteresowanych stron i obywateli w regionalne zarządzanie transformacją</p>	<p>1 brak wzmianki o zaangażowaniu zainteresowanych stron i obywateli, ale wspominają o nim inne dokumenty</p> <p>aKPEiK nie odnosi się do kwestii włączenia zainteresowanych stron i obywateli w regionalne zarządzanie transformacją. Te aspekty pojawiają się jednak w poszczególnych TPST:</p> <p>Małopolska Zachodnia</p> <p><i>Plan komunikacji nt. Sprawiedliwej Transformacji, który obejmuje działania informacyjno-komunikacyjne dot. FST w regionie, w celu zapewnienia, aby jak największa liczba podmiotów zgłaszała propozycje projektów i uwagi do realizowanych przedsięwzięć, a także uczestniczyła w ocenie wpływu realizowanych działań na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej i środowiskowej w regionie.</i> (STR. 27)</p> <p>Województwo łódzkie</p> <p><i>Dla zapewnienia udziału szerokiego grona interesariuszy we wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji TPST, powołane zostanie Forum ds. TPST dla WŁ (pełniące funkcję opiniodawczo-konsultacyjną i inicjującą), na którym zainteresowane podmioty będą mogły wyrażać opinie, zgłaszać uwagi i inicjować realizację przedsięwzięć.</i> (STR. 15)</p> <p>Województwo śląskie</p> <p><i>W proces monitorowania i oceny, zgodnie z zasadą partnerstwa, opisaną w rozporządzeniu delegowanymi Komisji (UE) nr 240/2014 z dnia 7 stycznia 2014 r. w sprawie europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych, włączeni zostaną przedstawiciele kluczowych interesariuszy (w tym związków zawodowych, władz lokalnych, podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, organizacji pozarządowych oraz młodzieży) m.in. w ramach KM FE SL 2021-2027 oraz KM FEM 2021-2027. Sprawozdania z realizacji i raporty z badań i ewaluacji TPST będą upubliczniane i dostępne dla podmiotów zainteresowanych na stronach internetowych IŻ.</i> (STR. 56)</p>

⁷ [HTTPS://WWW.GOV.PL/WEB/FUNDUSZE-REGIONY/INAUGURACJA-DZIALALNOSCI-RADY-DS-SPRAWIEDLIWEJ-TRANSFORMACJI](https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/inauguracja-dzialalnosci-rady-ds-sprawiedliwej-transformacji)

⁸ [WWW.SEJM.GOV.PL/SEJM9.NSF/AGENT.XSP?SYMBOL=PRACEPOD&KOMST&NRKADENCJI=9&KODPOD&KOM=SUE02S](http://www.sejm.gov.pl/SEJM9.NSF/AGENT.XSP?SYMBOL=PRACEPOD&KOMST&NRKADENCJI=9&KODPOD&KOM=SUE02S)

Subregion wałbrzyski

Grupa robocza ds. FST – W ramach prac grupy, konsultowane są nie tylko kolejne wersje TPST, ale również podjęta została współpraca z ekspertami PwC, Jaspers oraz IETU dla koordynacji działań na szczeblu regionalnym, krajowym i europejskim. Przygotowanie Planu w zakresie koniecznych kierunków wsparcia zostało poprzedzone zorganizowanym przez Zarząd Województwa w sposób otwarty, dla wszystkich zainteresowanych. (STR. 22)

Wielkopolska Wschodnia

Porozumienie na rzecz sprawiedliwej transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej". Jego sygnatariuszami zostało blisko 70 podmiotów, reprezentujących sektor publiczny, prywatny i organizacje pozarządowe. (STR. 19)

W ostatecznej wersji KPEiK warto uwzględnić kwestie dotyczące zaangażowania obywateli w aspekty sprawiedliwej transformacji.

IV. Aspekty dystrybucyjne

Aspekty dystrybucyjne zielonej transformacji związane są przede wszystkim ze zróżnicowanym wpływem polityki klimatycznej na otoczenie społeczno-gospodarcze, który wiąże się z nierówną dystrybucją dochodów, szans i wyzwań wśród ludności. Znajduje to odzwierciedlenie w zmianach poziomu życia całej ludności i grup szczególnie wrażliwych, zwłaszcza w zakresie dostępu do podstawowych usług publicznych, udogodnień i praw, a także rynku pracy. Dlatego też KPEiK powinien wyraźnie uwzględniać podział kosztów i korzyści planowanych środków i skupić się w szczególności na wspieraniu grup znajdujących się już teraz w najtrudniejszej sytuacji lub najbardziej narażonych na negatywne skutki transformacji.

Kryteria wybrane do oceny wymiaru dystrybucyjnego polityki sprawiedliwej transformacji w KPEiK obejmują zatem następujące aspekty: zapobieganie ubóstwu energetycznemu i transportowemu (po włączeniu budynków i transportu drogowego do ram ETS), mechanizmy finansowania i instrumenty polityki publicznej (zwłaszcza instrumenty fiskalne i zabezpieczenia społecznego) wprowadzone w celu wspierania szczególnie wrażliwych grup społecznych, polityki mające wpływ na ludność aktywną zawodowo oraz ogólnej jakości udział społeczeństwa w procesie rewizji KPEiK. Ocenę aspektów dystrybucyjnych przeprowadza się na poziomie krajowym (w przeciwieństwie do aspektów terytorialnych).

Aspekt 6. Ogólna ocena skutków dystrybucyjnych

Decydenci polityczni muszą być świadomi głębokiego i wieloaspektowego wpływu programów dot. sprawiedliwej transformacji na ogólną *dystrybucję* zasobów w społeczeństwie. Aby odpowiednio ocenić ten wpływ, należy zidentyfikować pewne kluczowe grupy społeczno-ekonomiczne (takie jak osoby z różnych grup dochodowych lub gospodarstwa domowe na obszarach wiejskich), które mogą być narażone na szczególne konsekwencje transformacji. Należy również ustanowić jasne cele i kryteria pomiaru postępów w zakresie wpływu społeczno-gospodarczego, aby nie stracić z oczu podstawowego aspektu sprawiedliwości transformacji.

Warto pamiętać, że choć wdrożenie działań przewidzianych w KPEiK przyczyni się do zmniejszenia emisji w różnych sektorach, zmniejszenia zużycia paliw kopalnych i zwiększenia udziału odnawialnych źródeł energii, będzie się jednak wiązało również ze skutkami, które odczuwają w szczególności odbiorcy wrażliwi, w tym najbiedniejsi. Niestety w dokumencie nie została poświęcona wystarczająca uwaga tym aspektom.

6. Ogólna ocena skutków dystrybucyjnych		
<p>6.1 Ocena ogólnych skutków dystrybucyjnych polityk i środków objętych aktualizacją KPEiK – w podziale na grupy dochodowe</p>	0	<p>brak wzmianki o przewidywanych ogólnych skutkach dystrybucyjnych</p> <p>Jedyne dystrybucyjnymi aspektami uwzględnionym w aKPEiK są zagadnienia redukcji ubóstwa energetycznego oraz zapewnienia wsparcia regionom węglowym (STR. 90). Brakuje zatem oceny przekrojowych skutków dystrybucyjnych planowanych polityk dla całego społeczeństwa oraz uwzględnienia w tej ocenie różnic w skutkach dla różnych grup dochodowych.</p> <p>Załącznik WEM wspomina jedynie, że <i>na dalszym etapie analiz zostaną szczegółowo przebadane skutki gospodarcze zaproponowanych kierunków rozwoju sektora energetycznego i ich ewentualny wpływ na potrzeby inwestycyjne i ich koszty.</i> (STR. 76)</p> <p>Finalna wersja KPEiK powinna zawierać ocenę skutków dystrybucyjnych polityk i środków uwzględnionych w Planie w podziale na grupy dochodowe oraz plan wprowadzenia dodatkowych środków redukujących zidentyfikowane negatywne skutki. Istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że grupy o najniższych dochodach doświadczą dodatkowych negatywnych skutków transformacji, dlatego konieczne jest zbadanie zagadnienia i zaplanowanie środków zaradczych.</p>
<p>6.2 Ocena ogólnych skutków dystrybucyjnych polityk i środków objętych aktualizacją KPEiK – w podziale na inne odpowiednie grupy (np. gospodarstwa domowe w obszarach wiejskich, emeryci)</p>	0	<p>brak wzmianki o ogólnych skutkach dystrybucyjnych</p> <p>W aktualnej wersji Planu brakuje oceny ogólnych skutków dystrybucyjnych polityk i środków wprowadzonych przez KPEiK, a w tym oceny skutków w podziale na konkretne grupy, które mogą zostać bardziej dotknięte zmianami (np. gospodarstwa domowe w obszarach wiejskich, emeryci).</p> <p>Załącznik WEM wspomina jedynie, że <i>na dalszym etapie analiz zostaną szczegółowo przebadane skutki gospodarcze zaproponowanych kierunków rozwoju sektora energetycznego i ich ewentualny wpływ na potrzeby inwestycyjne i ich koszty.</i> (STR. 76)</p> <p>Finalna wersja KPEiK powinna zawierać ocenę skutków dystrybucyjnych polityk i środków uwzględnionych w Planie w podziale na różne potencjalnie szczególnie dotknięte zmianami grupy społeczne. KPEiK powinien zawierać również dodatkowe środki redukujące zidentyfikowane dla tych grup negatywne skutki.</p>
<p>6.3 Konsekwencja w stosowanej terminologii i pomiar postępów w osiągnięciu celów</p>	1	<p>terminy są w pewnym podstawowym stopniu ujednolicone w różnych dokumentach i wspomina się o pomiarze postępów w osiągnięciu celów, ale nie podano żadnych szczegółów</p> <p>Najnowsza aktualizacja KPEiK zawiera liczne prognozy, które przedstawiają przewidywany progres w różnych działaniach związanych z transformacją energetyczną np. <i>Prognozy wskazują, że Polska może osiągnąć redukcję emisji w sektorach objętych EU ETS w stosunku do poziomów z 2005 r. o ok. 38% w 2030 r. (do ok. 130 mln t)</i> (STR. 15). Jednak, jak zostało już omówione w Aspekcie 1. „Ambicje i cele”, w KPEiK brakuje kluczowych celów np. harmonogramu odejścia od węgla w całej gospodarce, przez co progres w realizacji tych celów nie jest mierzony.</p> <p>W finalnej wersji KPEiK powinny znaleźć się zarówno ambitne cele w kluczowych dziedzinach (więcej o tym w sekcji Aspekt 1 „Ambicje i cele”), jak i solidne ramy pomiaru progresu w osiągnięciu tych celów.</p>

Aspekt 7. Ubóstwo energetyczne

Ubóstwo energetyczne to sytuacja, w której gospodarstwa domowe nie mają dostępu do podstawowych usług i produktów energetycznych. Przeciwdziałanie temu zjawisku poprzez politykę klimatyczną ma kluczowe znaczenie z punktu widzenia sprawiedliwości społecznej, ponieważ zapobiega sytuacji, w której członkowie społeczeństwa znajdujący się w najtrudniejszej sytuacji ekonomicznej są nieproporcjonalnie obciążeni kosztami transformacji energetycznej. Ubóstwo energetyczne jest aspektem, w ramach którego polityki związane z celami neutralności klimatycznej i dobrobytu społeczno-gospodarczego pokrywają się, a zajęcie się obiema tymi kwestiami wspólnie daje szansę na uzyskanie dodatkowego poparcia społecznego dla transformacji energetycznej. Zwalczenie ubóstwa energetycznego poprawia również poziom życia społeczności w wielu kluczowych obszarach, takich jak dostęp do edukacji czy zdrowie publiczne.

W ciągu ostatnich kilku lat ubóstwo energetyczne napędzane kryzysami gospodarczymi, wyzwaniami związanymi z pandemią i rosnącymi kosztami energii zyskuje coraz większą uwagę decydentów. Wydaje się jednak, że aKPEiK nie poświęca temu aspektowi wystarczającej uwagi. Podane wskaźniki nie są do końca spójne i nie pozwalają wprost ocenić wielkości tego zjawiska.

W Polsce jest jednak prowadzonych szereg działań, które walczą z ubóstwem energetycznym. Są to różnego rodzaju programy dotacyjne, np. Czyste Powietrze, Ciepłe Mieszkanie itp. Regulaminy programów są dostosowywane do zmieniającej się sytuacji rynkowej w kraju i zachowań konsumentów.

Warto wspomnieć, że w ramach walki ze wzrostem ubóstwa energetycznego w 2023 roku Polacy korzystali z zamrożonych cen energii elektrycznej na poziomie z 2022 roku. Zamrożenie cen obowiązuje do czerwca 2024 roku, a następnie ma zostać uruchomione wsparcie dla najuboższych gospodarstw domowych. W 2023 roku Polacy mogli również skorzystać z dodatków energetycznych i dodatku węglowego. Nie wspomina się jednak o tym w aKPEiK.

7. Ubóstwo energetyczne	
7.1 Uwzględnienie orientacyjnych celów mających na celu ograniczenie ubóstwa energetycznego	<p>1 cele uwzględnione, ale niewystarczająco szczegółowe i/lub niewykorzystujące odpowiednich wskaźników</p> <p>W aKPEiK pojawiają się pewne wzmianki, które można uznać za cele, nie są one jednak precyzyjne.</p> <p><i>Polska będzie dążyć do osiągnięcia w latach 2024-2030 całkowitych skumulowanych oszczędności końcowego zużycia energii wśród osób dotkniętych ubóstwem energetycznym na poziomie 2 678 ktoe. (STR. 55)</i></p> <p><i>Prognozy wskazują, że Polska może ustabilizować skalę ubóstwa energetycznego na poziomie nie wyższym niż 11% w 2030 r. oraz nie wyższym niż 7% w 2040 r. [szacunki nie mają charakteru celu]. (STR. 91)</i></p> <p><i>Prowadzenie kompleksowej polityki państwa nakierowanej na rozwiązanie problemu ubóstwa energetycznego. Istotnym elementem jest monitoring liczby gospodarstw domowych dotkniętych ubóstwem energetycznym, a także kontynuacja i ewentualne dostosowanie do potrzeb odbiorców ubogich energetycznie programów finansowanych. (STR. 91)</i></p> <p>W ostatecznej wersji planu warto bardziej kompleksowo podejść do tematu ubóstwa energetycznego i konkretniej nakreślić cele i skalę jego redukcji.</p>

<p>7.2 Ocena poziomu ubóstwa energetycznego i jakości stosowanych wskaźników</p>	1	<p>przeгляд ubóstwa energetycznego przedstawiony w pewnym stopniu, ale stosowane środki są niedostatecznej jakości</p> <p>W aKPEiK znajduje się Tabela – Wskaźniki ubóstwa energetycznego, o których mowa w art. 8 ust. 3 dyrektywy EED (STR. 55), która w ocenie ubóstwa energetycznego bierze pod uwagę następujące wskaźniki.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Niezdolność utrzymania odpowiedniej temperatury pomieszczeń; ▪ Zaległość w rachunkach za energię; ▪ Całkowita liczba ludności mieszkająca w mieszkaniu z przeciekającym dachem, zawilgoconymi ścianami, podłogami i fundamentami lub przegniłymi okienicami lub podłogą; ▪ Wskaźnik zagrożenia ubóstwem. <p>Średni uzyskany wynik to 9,05%.</p> <p>W dalszej części dokumentu pojawia się jednak fragment: <i>Prognozy wskazują, że Polska może ustabilizować skalę ubóstwa energetycznego na poziomie nie wyższym niż 11% w 2030 r. oraz nie wyższym niż 7% w 2040 r.</i> (STR. 91) Nie odnosi się on jednak do żadnych danych liczbowych i nie wiadomo czy można go powiązać ze wskazaną tabelą, szczególnie, że wskazuje ona średni niższy wynik niż założenia na 2030 rok.</p> <p>W ostatecznej wersji KPEiK warto usystematyzować ten aspekt.</p>
<p>7.3 Bezpośrednie wsparcie na rzecz zmniejszenia ubóstwa energetycznego</p>	2	<p>istniejące i planowane polityki lub środki w tym obszarze są opisane i oczekuje się, że przyniosą znaczącą zmianę, ale nie rozwiążą problemu w sposób kompleksowy</p> <p>Bezpośrednio do wsparcia ubóstwa energetycznego odnosi się Działanie 131. Redukowanie ubóstwa energetycznego oraz ochrona odbiorcy wrażliwego, które przewiduje <i>działania związane z modyfikacją istniejących, bądź wprowadzaniem nowych form wsparcia, w obszarze polityki socjalnej, zwiększania efektywności energetycznej budynków, a także w sferze działań edukacyjnych, mających na celu wsparcie najbardziej potrzebujących odbiorców i redukcję zjawiska ubóstwa energetycznego</i> (STR. 121).</p> <p>Nie opisano jednak harmonogramu stopniowego wycofywania wsparcia bezpośredniego.</p> <p>W aKPEiK przewidziano również działania, które bezpośrednio wiążą się ze zwalczaniem ubóstwa energetycznego:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Działanie 19. Instrument finansowy – Program Priorytetowy NFOŚiGW – „Czyste Powietrze”. ▪ Działanie 20. Instrument finansowy – Program Priorytetowy NFOŚiGW – „Stop Smog”. <p>Brakuje jednak konkretnych informacji, np. przewidzianych środków finansowych na te cele. Warto uwzględnić je w ostatecznej wersji planu.</p>
<p>7.4 Środki wspierające inwestycje, które strukturalnie zmniejszają rachunki za energię poprzez inwestycje w efektywność energetyczną i zeroemisyjne źródła energii</p>	2	<p>omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów</p> <p>W aKPEiK przewidziano szereg działań, które mogą pośrednio obniżyć ubóstwo energetyczne w Polsce. Są to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Działanie 9. Instrument finansowy – Program Priorytetowy NFOŚiGW – „Mój Prąd”. ▪ Działanie 10. Instrument finansowy – Program Priorytetowy NFOŚiGW – „Energia Plus”.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Działanie 14. Instrument finansowy – inne programy NFOŚiGW wspierające rozwój OZE. ▪ Działanie 18. Instrument finansowy – Program Priorytetowy NFOŚiGW – „Moje ciepło”. ▪ Działanie 21. Instrument finansowy – Program Priorytetowy NFOŚiGW – „Ciepłe Mieszkanie”. ▪ Działanie 90. Rozwój audytów energetycznych i systemów zarządzania energią. ▪ Działanie 91. Instrument finansowy – Program Termo. ▪ Działanie 92. Instrument finansowy – Ulga podatkowa dotycząca wydatków poniesionych na termomodernizację jednorodzinnych budynków mieszkalnych. ▪ Działanie 93. Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych. <p>Brakuje jednak konkretnych informacji, np. przewidzianych środków finansowych na te cele. Warto uwzględnić je w ostatecznej wersji planu.</p>
<p>7.5 Rozwiązanie problemu nieefektywności rynku energii, która negatywnie wpływa na odbiorców szczególnie wrażliwych</p>	<p style="text-align: center;">2</p> <p>omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów</p> <p>W aKPEiK wyróżniono wiele działań w tym obszarze:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Działanie 98. Instrument finansowy – Program NFOŚiGW „Elektroenergetyka – Inteligentna infrastruktura energetyczna”. ▪ Działanie 113. Działania w zakresie zapewnienie elastyczności systemu energetycznego w celu dostosowania się do przewidywanych zmian KSE. ▪ Działanie 117. Działania w zakresie zwiększenia elastyczności systemu energetycznego w odniesieniu do wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych ▪ Działanie 118. Zapobieganie i zarządzanie ograniczeniami dostaw energii elektrycznej. ▪ Działanie 120. Modernizacja i rozbudowa linii przesyłowych wewnątrz KSE w celu umożliwienia zwiększania przepływów transgranicznych. ▪ Działanie 127. Działania w zakresie integracji oraz poprawy funkcjonowania rynku energii elektrycznej. ▪ Działanie 128. Rozwój i modernizacja sieci przesyłowych. <p>Brakuje jednak konkretnych informacji, np. przewidzianych środków finansowych na te cele. Warto uwzględnić je w ostatecznej wersji planu.</p>

Aspekt 8. Ubóstwo transportowe

Ubóstwo transportowe odnosi się do wyzwań stojących przed osobami z ograniczonym dostępem do przystępnego cenowo transportu publicznego lub prywatnych środków transportu. Skutkuje ono najczęściej dalszymi poważnymi trudnościami takimi jak ograniczony dostęp do opieki zdrowotnej, edukacji lub zatrudnienia. Częścią sprawiedliwej transformacji powinny być działania redukujące emisje w sektorze transportu, a jednocześnie nadające priorytet zapewnieniu wszystkim członkom społeczeństwa dostępu do solidnego transportu publicznego.

Ubóstwo transportowe pojawia się w aKPEiK i TPST pod pojęciem „wykluczenia komunikacyjnego” lub „wykluczenia transportowego”, ale dokumenty nie skupiają się na nim. Większość polityk związanych z transportem koncentruje się na ograniczaniu emisji z tego sektora, a nie na walce ze zjawiskiem ubóstwa transportowego. Takie podejście jest uzasadnione, biorąc pod uwagę, że sektor transportu charakteryzuje się wysoką emisyjnością. Co więcej, jest to sektor, w którym zgodnie z aKPEiK osiągnięcie celów OZE (17,7%) będzie

najtrudniejsze. Redukcja emisji z transportu ma kluczowe znaczenie, zwłaszcza że sektor ten ma wkrótce zostać włączony do systemu handlu uprawnieniami do emisji – ETS 2.

Ubóstwo transportowe jest jednak bardzo istotnym aspektem transformacji. To problem, który dotyka osoby mieszkające poza miastami, w szczególności w słabo skomunikowanych wsiach, w których nie ma możliwości poruszania się niskoemisyjną komunikacją miejską. Według Stowarzyszenia Ekonomiki Transportu do około 20 proc. miejscowości w Polsce nie dojeżdża żaden transport publiczny⁹. Walka z ubóstwem transportowym jest wieloaspektowym wyzwaniem, które wymaga połączenia środków, w tym inwestycji w transport publiczny i wdrożenia polityki społecznej w celu zapewnienia równego dostępu dla wszystkich.

⁹ [HTTPS://WWW.TRANSPORT-PUBLICZNY.PL/WIADOMOSCI/TAK-WYGLADA-WYKLUCZENIE-75903.HTML](https://www.transport-publiczny.pl/wiadomosci/tak-wyglada-wykluczenie-75903.html)

8. Ubóstwo transportowe	
<p>8.1 Uwzględnienie orientacyjnych celów mających na celu ograniczenie ubóstwa transportowego</p>	<p>0 brak wzmianki o celach mających na celu zmniejszenie ubóstwa transportowego</p> <p>Kwestie związane z transportem skupiają się wyłącznie na jego dekarbonizacji, pomijając zmniejszenie ubóstwa transportowego. Problem ubóstwa transportowego został jednak uwzględniony w innych dokumentach. Użyteczne przykłady można znaleźć między innymi w Terytorialnych Planach Sprawiedliwej Transformacji.</p> <p>O konieczności ograniczenia wykluczenia transportowego wspomina np. TPST dla województwa łódzkiego – cel 3. Przestrzeń o wysokiej jakości środowiska przyrodniczego oraz krajobrazu, gwarantująca adaptację do zmian klimatu oraz charakteryzująca się dobrą dostępnością komunikacyjną (STR.11).</p> <p>W planie dla województwa śląskiego zwrócono uwagę, że <i>poprawa jakości i dostępności transportu lokalnego i ponadlokalnego ma na celu wsparcie procesów transformacyjnych w kierunku wygenerowania lepszych połączeń komunikacyjnych z miejsc, gdzie będą likwidowane miejsca pracy (w tym np. gmin wiejskich, gdzie nie dociera transport miejski), do miejsc, gdzie tworzone będą nowe miejsca pracy</i> (STR. 34).</p> <p>W TPST dla subregionu wąbrzyskiego wspomniano, że <i>priorytetem, z jednej strony likwidującym wykluczenie komunikacyjne mieszkańców, a z drugiej transformującym transport w kierunku nieemisyjnym jest rozwój elektrycznego, lokalnego i subregionalnego aglomeracyjnego transportu kolejowego poprzez stworzenie sieci aglomeracyjnych połączeń kolejowych i elektryfikację części linii kolejowych oraz zakup nieemisyjnego taboru kolejowego</i> (STR. 15).</p> <p>W Planie dla Wielkopolski Wschodniej pojawia się następująca wzmianka: <i>Wymusza to zmiany rozwoju infrastruktury, w której priorytetem powinien być rozwój zeroemisyjnego transportu zbiorowego, w tym w zakresie zmniejszania wykluczenia komunikacyjnego mieszkańców</i> (STR. 9).</p> <p>Kwestie związane z transportem poruszone w ostatecznej wersji KPEIK powinny uwzględniać również aspekt ubóstwa transportowego. Jako przykłady realizacji można wykorzystać powyższe fragmenty z TPST.</p>
<p>8.2 Ocena poziomu ubóstwa transportowego i jakości stosowanego wskaźnika</p>	<p>0 brak oceny poziomu ubóstwa transportowego</p> <p>Kwestie związane z transportem skupiają się wyłącznie na jego dekarbonizacji, pomijając problem ubóstwa transportowego.</p> <p>Ocena poziomu ubóstwa transportowego powinna zostać uwzględniona w ostatecznej wersji KPEIK.</p>

<p>8.3 Bezpośrednie wsparcie na rzecz zmniejszenia ubóstwa transportowego</p>	<p>1</p>	<p>niektóre istniejące i planowane polityki lub środki w tym obszarze są uwzględnione, ale nie są wystarczające do skutecznego rozwiązania problemu</p> <p>W aKPEiK wspomniano o jednym działaniu wspierającym bezpośrednio zmniejszenie ubóstwa transportowego:</p> <p><i>Istotnym wsparciem dla autobusowego publicznego transportu zbiorowego jest funkcjonujący od połowy 2019 r. Fundusz rozwoju przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej. Środki Funduszu przeznacza się na dofinansowanie realizacji zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego w zakresie przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej, z wyłączeniem komunikacji miejskiej. Środki Funduszu mogą przyczynić się do eliminowania wykluczenia komunikacyjnego i zwiększania dostępu do komunikacji publicznej, przede wszystkim tam, gdzie komunikacja taka nie funkcjonowała lub funkcjonuje w wymiarze, który w pełni nie zaspokaja potrzeb mieszkańców obszaru (STR. 30).</i></p> <p>W ostatecznym zaktualizowanym Planie wskazane jest uwzględnienie polityk i środków lub przynajmniej ogólnych ram, które będą stanowić podstawę w obszarze związanym ze zwalczaniem ubóstwa w transporcie.</p>
<p>8.4 Środki mające na celu strukturalne zmniejszenie ubóstwa transportowego poprzez inwestycje w zrównoważone i zeroemisyjne opcje w zakresie mobilności</p>	<p>2</p>	<p>omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów</p> <p>Choć kwestie związane z transportem skupiają się na dekarbonizacji, to prowadzone w tym aspekcie działania mogą pomóc w zwalczaniu ubóstwa transportowego.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Działanie 24. Inteligentne Systemy Transportowe (ITS). ▪ Działanie 25. Zwiększenie spójności dróg krajowych. ▪ Działanie 26. Instrument finansowy – Fundusz rozwoju przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej. ▪ Działanie 27. Rozwój miejskich sieci transportowych. ▪ Działanie 28. Plany zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego. ▪ Działanie 29. Rozwój zeroemisyjnego transportu publicznego w miastach ▪ Działanie 32. Instrumenty finansowego wsparcia elektromobilności. ▪ Działanie 33. Instrumenty pozafinansowego wsparcia elektromobilności ▪ Działanie 34. Rozwój infrastruktury do ładowania pojazdów elektrycznych ▪ Działanie 38. Budowanie świadomości – kształtowanie środowiskowych postaw kierowców. ▪ Działanie 43. Integracja transportu kolejowego z pozostałymi gałęziami transportu. ▪ Działanie 46. Rozwój śródlądowych dróg wodnych o znaczeniu transportowym. <p>W ostatecznej wersji KPEiK warto połączyć wyróżnione działania również z kontekstem zwalczania ubóstwa transportowego.</p>

Aspekt 9. Potrzeby finansowe i źródła finansowania

Potrzeby finansowe i źródła finansowania stanowią kluczowy element krajowych planów energetycznych i klimatycznych. Uwzględnienie informacji o potrzebach finansowych i dostępnych źródłach finansowania jest istotne z kilku powodów. Po pierwsze, umożliwi

realistyczną ocenę skali wyzwań związanych z osiągnięciem wyznaczonych celów klimatycznych i energetycznych. Zrozumienie potrzeb finansowych pozwala określić, czy dostępne zasoby są wystarczające, aby sprostać tym wyzwaniom, czy też konieczne są dodatkowe inwestycje. Po drugie, przejrzystość finansowania ułatwia skuteczniejsze zaangażowanie różnych interesariuszy, w tym sektora prywatnego, instytucji finansowych i innych partnerów. Informacje o potrzebach finansowych i źródłach finansowania mają kluczowe znaczenie dla przyciągania inwestycji i mobilizowania wsparcia społecznego. Ponadto wspomnienie o finansowaniu jest kluczem do skutecznego monitorowania postępów we wdrażaniu celów planów energetycznych i klimatycznych. Dostępność środków finansowych i ich efektywne wykorzystanie mają bezpośredni wpływ na osiągnięcie ustalonych celów, dlatego szczegółowe informacje w tym zakresie są niezbędne.

W idealnym scenariuszu dla każdego działania określonego w KPEiK powinny zostać zestawione fundusze i źródła finansowania na przykład w formie tabeli. aKPEiK jedynie sygnalizuje działania, które są planowane oraz wspomina o niektórych funduszach, które zostaną wykorzystane. Jest to element wymagający poprawy w ostatecznej wersji KPEiK, szczególnie że Polska będzie korzystała z wielu środków finansowych i jest jednym z największych beneficjentów UE.

9. Potrzeby finansowe i źródła finansowania		
9.1 Opis potrzeb finansowych dla każdej proponowanej polityki i środka uwzględniający skutki dystrybucyjne	0	<p>brak wzmianki o potrzebach finansowych proponowanych polityk i środków.</p> <p>W aKPEiK zawarto jedynie krótki opis działań bez uwzględnienia potrzeb i sposobów finansowania. KPEiK 2019 w dużym stopniu opisywał wykorzystanie środków finansowych. Przykładem jest tabela – I. Środki wsparcia w dziedzinie energii, w tym dotacje – środki krajowe i pozakrajowe (STR. 197 KPEiK 2019).</p> <p>W ostatecznej wersji KPEiK dla każdej proponowanej polityki i środka powinien pojawić się opis potrzeb finansowych.</p>
9.2 Opis źródeł finansowania dla każdej proponowanej polityki i środka uwzględniający skutki dystrybucyjne	1	<p>źródła finansowania niektórych proponowanych polityk i środków zostały opisane, ale brakuje szczegółowych informacji</p> <p>Niektóre źródła finansowania zostały opisane w Załączniku 1 opisującym scenariusz WEM. Np. Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEniKS) (STR. 120), Fundusze norweskie i EOG – Program Środowisko, Energia i Zmiany Klimatu (STR. 121).</p> <p>W ostatecznej wersji KPEiK warto uwzględnić opis dla wszystkich źródeł finansowania.</p>

Aspekt 10. Polityki podatkowe, ubezpieczeniowe i zabezpieczenia społecznego

Polityka podatkowa, ubezpieczeniowa i zabezpieczenia społecznego są kluczowymi instrumentami kształtowania zachowań w kierunku bardziej zrównoważonego i przyjaznego dla środowiska rozwoju. Odpowiednio zaprojektowane i realizowane są kluczem do skutecznego wdrażania krajowych planów energetycznych i klimatycznych.

Poprzez odpowiednie polityki, rządy mogą zachęcać do inwestowania w projekty związane z energią odnawialną, efektywnością energetyczną i ochroną środowiska. Zachęty podatkowe lub inne podobne zachęty mogą stymulować przedsiębiorstwa i obywateli do przyjmowania

bardziej zrównoważonych praktyk. Polityka społeczna może służyć jako narzędzie wsparcia dla obywateli uczestniczących w projektach związanych z wyżej wymienionymi aspektami.

Promowanie inwestycji w technologie i rozwiązania zwiększające efektywność energetyczną może przyczynić się do redukcji emisji i przekierowania inwestycji w bardziej zrównoważone kierunki. Wsparcie dla społeczności może mieć kluczowe znaczenie dla powodzenia projektów i uzyskania społecznej akceptacji dla działań związanych z energią i klimatem.

Przeniesieniu odpowiedzialności za transformację na grupy społeczne musi jednak towarzyszyć alokacja środków finansowych na te cele. Korzystne jest, jeśli fundusze na „dobre inwestycje” pochodzą na przykład z dochodów generowanych przez podatki, opłaty i opłaty związane z klimatem, pośrednio stosując zasadę „zanieczyszczający płaci”. Wykorzystanie dochodów z kosztów związanych z klimatem w celu złagodzenia tych wydatków w przyszłości wydaje się być oczywistym rozwiązaniem.

Polska zamierza korzystać z Funduszu Modernizacyjnego zasilanego środkami z uprawnień do emisji, ale niestety nie skupia się przy tym na odbiorcach wrażliwych, którzy najbardziej odczuwają skutki transformacji. Brakuje też informacji o Społecznym Funduszu Klimatycznym, a stosowanie zasady „zanieczyszczający płaci” nie wybrzmiewa w dostatecznym stopniu.

10. Polityki podatkowe, ubezpieczeniowe i zabezpieczenia społeczne		
<p>10.1 Wykorzystanie dochodów z podatków, opłat i należności związanych z klimatem (lub podobnych instrumentów, np. dochodów z EU ETS) na wsparcie grup szczególnie wrażliwych</p>	1	<p>zasada ta znajduje odzwierciedlenie w niektórych proponowanych politykach i środkach, w przypadku których rozsądne byłoby jej zastosowanie, ale w większości przypadków jest ona pomijana</p> <p>Fundusz Modernizacyjny zasila środki pochodzące ze sprzedaży przez uprawnien do emisji. Polska zamierza wykorzystać ten fundusz. Mówi o tym Działanie 73. Instrument finansowy – Fundusz Modernizacyjny.</p> <p><i>W ramach Funduszu Modernizacyjnego możliwe jest dofinansowanie realizacji szerokiego spektrum inwestycji mających na celu modernizację krajowego systemu energetycznego oraz poprawę efektywności energetycznej w ramach obszarów priorytetowych i niepriorytetowych wskazanych w Dyrektywie ETS. FM będzie funkcjonował do 2030 r. i w jego ramach tworzone będą kolejne programy priorytetowe oferujące wsparcie dla inwestycji wpisujących się ww. obszary. W ramach innych działań (np. 18, 32, 34, 63, 67, 85, 90, 94, 95) zostały przedstawione istotne z perspektywy Krajowego planu działania finansowane przez Fundusz Modernizacyjny. (STR. 110)</i></p> <p>Wymienione powyżej działania dotyczą programu „Moje ciepło”, wsparcia elektromobilności, rozwoju infrastruktury do ładowania pojazdów elektrycznych, gospodarki gruntami rolnymi i leśnymi, przemysłu energochłonnego, przeciwdziałania zamieraniu lasów, rozwoju audytów energetycznych i systemów zarządzania energią, efektywnego energetycznie sektora publicznego oraz zwiększania wymagań w zakresie przepisów techniczno-budowlanych i wymagań określających standardy projektowania budynków.</p> <p>Żadne z tych działań nie jest jednak skierowane bezpośrednio do odbiorców wrażliwych. Ostateczna wersja KPEiK powinna uwzględniać i opisywać działania dotyczące wsparcia dla tej grupy odbiorców.</p>
<p>10.2 Rozliczanie i przygotowywanie ram wykorzystania Społecznego Funduszu Klimatycznego</p>	0	<p>brak wzmianki o wykorzystaniu SFK</p> <p>Społeczny Fundusz Klimatyczny to miliardy złotych na walce z ubóstwem energetycznym i transportowym. Należy go uwzględnić w ostatecznej wersji KPEiK.</p>

<p>10.3 Uwzględnienie i spójne stosowanie zasady „zanieczyszczający płaci” w całej gospodarce</p>	<p>0</p> <p>KPEiK nie wspomina o korzystaniu z zasady, ale jest ona stosowana w niektórych proponowanych politykach i środkach, w przypadku których rozsądne byłoby jej zastosowanie</p> <p>Zasada „zanieczyszczający płaci” nie została wymieniona w aKPEiK. Zostały jednak wymienione programy realizowane przez NFOŚiGW, który realizuje w praktyce zasadę „zanieczyszczający płaci”, gdyż jest zasilany głównie wpływami z: opłat i kar za korzystanie ze środowiska, opłat eksploatacyjnych i koncesyjnych, opłat wynikających z Prawa energetycznego i ustawy o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji, przychodów ze sprzedaży jednostek przyznanej emisji gazów cieplarnianych i innych źródeł¹⁰. Warto o tym wspomnieć w ostatecznej wersji KPEiK.</p> <p>Przykłady uwzględnienia zasady „zanieczyszczający płaci” pojawiają się również w innych dokumentach. O zasadzie wspominają np. dwa TPST:</p> <p>Województwo łódzkie</p> <p>Ograniczenie wydobycia węgla i przejście na gospodarkę neutralną dla klimatu wymusi przyspieszenie rekultywacji terenów pogórnicznych i obszarów sąsiadujących, przywracanie równowagi ekologicznej poprzez remediację i rekultywację (m.in. zalesianie, przywracanie właściwych stosunków wodnych i walorów przyrodniczych na OT). Działania te będą prowadzone zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci” przez podmiot wskazany w koncesji, zgodnie z prawem krajowym.</p> <p>Wielkopolska Wschodnia</p> <p>CS 2. Zapewnienie zintegrowanej przestrzeni wysokiej jakości. Przywrócenie terenom zdegradowanym i zdewastowanym poprzednich funkcji lub ich racjonalne zagospodarowanie w nowy sposób oraz odbudowa i zwiększanie zasobów wodnych (przy uwzględnieniu zasady „zanieczyszczający płaci”).</p> <p>W ostatecznej wersji KPEiK warto powołać się na zasadę „zanieczyszczający płaci” i uwzględnić, przy których działaniach i politykach jest ona stosowana. Jako przykład mogą posłużyć przywołane fragmenty TPST.</p>
<p>10.4 Zintegrowana ochrona grup szczególnie wrażliwych w ramach instrumentów podatkowych i przekrojowych programach wsparcia związanych z zieloną transformacją</p>	<p>1</p> <p>ochrona jest dostępna w ramach niektórych z proponowanych polityk i środków, w przypadku których rozsądne byłoby jej zastosowanie</p> <p>W ramach niektórych programów finansowych, np. Czyste Powietrze, Ciepłe Mieszkanie na większe wsparcie finansowe mogą liczyć osoby o niższych dochodach. aKPEiK jednak o tym nie wspomina.</p> <p>Negatywnym przykładem dla tego aspektu jest ulga podatkowa dotycząca wydatków poniesionych na termomodernizację, która polega na odliczeniu od dochodu/przychodu wydatków poniesionych na termomodernizację (działanie 92) i nie zależy od dochodu. Osoby najuboższe, które mieszczą się w kwocie wolnej od podatku automatycznie nie mogą z niej skorzystać i są wykluczone.</p> <p>Warto wyróżnić Działanie 60. – Działania rolnośrodowiskowo-klimatyczne w ramach WPR. <i>Grupa interwencji w ramach II filaru WPR, które polegają na stosowaniu płatności rekompensujących poniesione dodatkowe koszty i utracone dochody rolnikom, którzy dobrowolnie stosują metody produkcji sprzyjające zachowaniu różnorodności biologicznej, krajobrazu oraz zasobów środowiska, przede wszystkim gleby i wody.</i> (STR. 108)</p>

¹⁰ [HTTPS://WWW.GOV.PL/ATTACHMENT/1E872C55-FE53-430A-8A39-1BEE2D47763A](https://www.gov.pl/attachment/1e872c55-fe53-430a-8a39-1bee2d47763a)

Sektor rolnictwa może zostać uznany za grupę wrażliwą.

W ostatecznej wersji KPEiK warto wzmocnić przekaz dotyczący odbiorców wrażliwych.

Aspekt 11. Warunki pracy i nabywanie nowych kwalifikacji zawodowych

Warunki pracy i przekwalifikowanie są kluczowymi aspektami procesu dekarbonizacji, szczególnie w regionach węglowych. Podnoszenie i zmiana kwalifikacji pracowników muszą być dostosowane do zmian popytu na rynku pracy i iść w parze z tworzeniem ekologicznych, godnych miejsc pracy. Szczególną uwagę należy zwrócić na wspieranie zatrudnienia grup społecznych, które napotykają dodatkowe bariery, takich jak kobiety lub osoby niepełnosprawne.

Zarówno KPEiK, jak i TPST poświęcają aspektom zatrudnienia wiele uwagi. Tworzenie nowych miejsc pracy i zwiększenie atrakcyjności regionów jest ważnym elementem dokumentów. KPEiK nie wspomina jednak o bezpieczeństwie i higienie pracy w kontekście transformacji ani o równości płci wśród pracowników. Dokument wspomina również o problemie, jakim może być brak wykwalifikowanych kadr, ale nie wymienia umiejętności, które w tym aspekcie byłyby pożądane.

11. Warunki pracy i nabywanie nowych kwalifikacji zawodowych

11.1 Uwzględnienie podnoszenia kwalifikacji, przekwalifikowania i nabywania nowych kompetencji przez pracowników dotkniętych transformacją

2

zapewnienie odpowiedniego zestawu środków na potrzeby wsparcia w zakresie podnoszenia kwalifikacji, przekwalifikowania i nabywania nowych kompetencji związanych z transformacją przez ludzi aktywnych zawodowo

aKPEiK wspomina, że zapewnione zostanie wsparcie sprawiedliwej transformacji regionów węglowych, przy wykorzystaniu terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji, ze szczególną rolą Funduszu Sprawiedliwej Transformacji (STR. 92).

Wszystkie polskie TPST poruszają kwestie przekwalifikowania:

- **Małopolska Zachodnia** (STR. 21 TPST):
Priorytet 1.1 Rynek pracy wspierający transformację;
- **Województwo łódzkie** (STR. 10 TPST):
Cel 2. wykwalifikowane, świadome i aktywnie włączone społeczeństwo, o równym dostępie do wysokiej jakości usług publicznych;
- **Województwo śląskie** (STR. 37 TPST):
Cel operacyjny: Atrakcyjne i efektywne kształcenie oraz podnoszenie kwalifikacji w podregionach górniczych;
- **Województwo dolnośląskie – subregion wałbrzyski** (STR. 19 TPST):
2. Cel społeczny: podnoszenie kompetencji niezbędnych dla sprostania zmieniającym się wymogom rynku pracy wynikającym z trwającej transformacji;
- **Wielkopolska Wschodnia** (STR. 17 TPST):
CS 1. Budowa zeroemisyjnej, dynamicznej gospodarki o obiegu zamkniętym;
CS 3. Aktywne społeczeństwo.

W KPEiK wyróżnione są również dwa działania:

- **Działanie 130. Zapewnienie wsparcia dla regionów węglowych.** Działania dotyczą wsparcia między innymi

		<p>przez programy szkoleniowe i umożliwiające przekwalifikowanie, programy rozwoju lokalnego, partnerstwa i współpracy.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Działanie 144. Kształcenie i doskonalenie zawodowe kadr dla gospodarki w zakresie transformacji klimatyczno-energetycznej. Działanie polega na dostosowaniu sektorowych ram kwalifikacji uwzględniających włączenie do nich kompetencji związanych z osiągnięciem celów Europejskiego Zielonego Ładu (ang. <i>green skills</i>). W Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji mogą być włączone sektorowe ramy kwalifikacji uwzględniające specyfikę danej branży lub sektora i stanowiące rozwinięcie Polskiej Ramy Kwalifikacji (PRK). <p>W ostatecznej wersji KPEiK warto odnieść się do skali problemu i potrzebnych na te cele środków.</p>
<p>11.2 Dostosowane do potrzeb środki wspierające zatrudnienie, tworzenie miejsc pracy i transformację, w szczególności w odniesieniu do kobiet lub osób niepełnosprawnych, oraz na najbardziej dotkniętych terenach</p>	<p>0</p>	<p>niewielkie wsparcie lub brak wsparcia dla tworzenia miejsc pracy związanych z transformacją</p> <p>aKPEiK wspomina, że <i>zapewnione zostanie wsparcie sprawiedliwej transformacji regionów węglowych, przy wykorzystaniu terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji, ze szczególną rolą Funduszu Sprawiedliwej Transformacji.</i> (STR. 92)</p> <p>Wszystkie polskie TPST stawiają sobie za cel tworzenie nowych miejsc pracy. Niektóre wspominają przy tym o roli kobiet i niepełnosprawnych, co omówiono w aspekcie 4.1 i 4.2. Nie wymieniono jednak konkretnych środków.</p> <p>Nie wiadomo też, czy wyróżnione w samym KPEiK dwa działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Działanie 130. Zapewnienie wsparcia dla regionów węglowych, ▪ Działanie 144. Kształcenie i doskonalenie zawodowe kadr dla gospodarki w zakresie transformacji klimatyczno-energetycznej, <p>uwzględniają rolę kobiet i niepełnosprawnych.</p> <p>W TPST wspomina się o rozwoju usług opiekuńczych, które mogą przyczynić się do aktywizacji kobiet na rynku pracy.</p> <p>Są to kwestie, które należy uzupełnić w ostatecznej wersji KPEiK.</p>
<p>11.3 Analiza wpływu zielonej transformacji na bezpieczeństwo i higienę pracy oraz przygotowanie lub kontynuacja środków przeciwdziałania ryzykom</p>	<p>0</p>	<p>brak uwzględnienia wpływu zielonej transformacji na bezpieczeństwo i higienę pracy</p> <p>Są to kwestie, które należy uzupełnić w ostatecznej wersji KPEiK.</p>

Aspekt 12. Zaangażowanie zainteresowanych stron i konsultacje społeczne

Obowiązek realizacji konsultacji w postaci platformy wielopoziomowego dialogu dotyczącego klimatu i energii wynika bezpośrednio z rozporządzenia wprowadzającego KPEiK¹¹. Zgodnie z regulacją w procesie uczestniczyć powinny samorzady lokalne, organizacje społeczne, przedsiębiorcy i inwestorzy, a także inne zainteresowane strony i ogół społeczeństwa. Partycypacja społeczna w procesach decyzyjnych jest również jednym z filarów Konwencji z Aarhus.

¹¹ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/txt/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2018.328.01.0001.01.ENG

Prowadzenie szeroko zakrojonych konsultacji ma kluczowe znaczenie dla opracowania solidnej aktualizacji KPEiK oraz późniejszego efektywnego wdrażania planu. W Polsce jednak opracowanie dokumentu spotkało się z wieloma trudnościami.

Poprzedni rząd zrealizował jedynie prekonsultacje KPEiK¹². Odbyły się one w czerwcu 2023 roku i potrwały dwa i pół tygodnia. Interesariusze mogli dzielić się swoją opinią przez formularz dostępny na stronie Ministerstwa Klimatu i Środowiska. Ważnymi ograniczeniami był jednak krótki termin na zgłoszenie uwag, a także brak dostępnej roboczej wersji planu, do której można byłoby się odnieść (dostępny był wówczas wyłącznie scenariusz prognostyczny dla sektora wytwarzania energii elektrycznej¹³). W scenariuszu wspomniano o aspekcie sprawiedliwej transformacji, jednak w niewielkim stopniu. Co więcej, scenariusz skupiał się na elektroenergetyce, a nie na całej gospodarce. Jednakże formularz do zgłaszania uwag w ramach prekonsultacji uwzględniał aspekty sprawiedliwej transformacji. Instytut Reform również zgłosił swoje uwagi.

Efekty prac nad prekonsultacjami nie zostały szeroko zakomunikowane, a samo opracowanie aKPEiK przekazanego Komisji Europejskiej nie zostało poprzedzone konsultacjami, co więcej publikacja dokumentu była zaskoczeniem. Brak konsultacji został wytłumaczony koniecznością szybkiego opracowania nowego KPEiK, by uniknąć sankcji za opóźnienia. Dokument został wysłany do Komisji Europejskiej we wstępnej wersji znacząco po terminie, a przeprowadzenie właściwych konsultacji jest dopiero planowane.

¹² [HTTPS://WWW.GOV.PL/WEB/KLIMAT/PREKONSULTACJE-W-ZKRESIE-AKTUALIZACJI-DOKUMENTOW-STRATEGICZNYCH-KPEIKPEP2040](https://www.gov.pl/web/klimat/prekonsultacje-w-zkresie-aktualizacji-dokumentow-strategicznych-kpeikpep2040)

¹³ [HTTPS://WWW.GOV.PL/ATTACHMENT/37F0218E-DA89-4E15-9CD0-0992549F6627](https://www.gov.pl/attachment/37f0218e-da89-4e15-9cd0-0992549f6627)

12. Zaangażowanie zainteresowanych stron i konsultacje społeczne		
<p>12.1 Zaangażowanie partnerów społecznych, podmiotów społeczeństwa obywatelskiego i ogółu społeczeństwa w dyskusję na temat kwestii związanych ze sprawiedliwą transformacją podczas konsultacji społecznych planu</p>	<p>1</p>	<p>choć konsultacje społeczne do samego dokumentu KPEiK nie zostały zorganizowane, to prekonsultacje na podstawie Scenariusza do aktualizacji uwzględniły zaangażowanie partnerów społecznych oraz aspekty sprawiedliwej transformacji</p> <p>aKPEiK wspomina o konsultacjach tylko raz, że dopiero będą prowadzone:</p> <p><i>Projekt aktualizacji – obecnie obowiązującego – Krajowego planu, powinien zostać przedstawiony Komisji Europejskiej do 30 czerwca 2023 r. Ze względu na opóźnienie w pracach nad dokumentem, Komisja Europejska uruchomiła wobec Polski procedurę naruszeniową. Przekazanie poniższego draftu jest więc niezbędne dla zakończenia procedury względem Polski. Docelowy dokument zawierający dwa scenariusze: WEM i WAM, zostanie przedstawiony do pełnych konsultacji publicznych oraz uzgodnień sektorowych i następnie sfinalizowany na przełomie II i III kwartału 2024 r. (STR. 5)</i></p> <p>Podczas konsultacji dotyczących kolejnej wersji należy zaangażować partnerów społecznych, podmioty społeczeństwa obywatelskiego i ogół społeczeństwa, w szczególności w dyskusję na temat kwestii związanych ze sprawiedliwą transformacją.</p>
<p>12.2 Ustanowienie stałego organu ds. konsultacji z zainteresowanymi stronami, obejmujących kwestie związane ze sprawiedliwą transformacją</p>	<p>0</p>	<p>konsultacje społeczne nie zostały zorganizowane, nie wspomina się o organach, które mają przeprowadzić konsultacje</p> <p>aKPEiK wspomina o konsultacjach tylko raz, że dopiero będą one prowadzone:</p> <p><i>Projekt aktualizacji – obecnie obowiązującego – Krajowego planu, powinien zostać przedstawiony Komisji Europejskiej do 30 czerwca 2023 r. Ze względu na opóźnienie w pracach nad dokumentem, Komisja Europejska uruchomiła wobec Polski procedurę naruszeniową. Przekazanie</i></p>

		<p>poniższego draftu jest więc niezbędne dla zakończenia procedury względem Polski. Docelowy dokument zawierający dwa scenariusze: WEM i WAM, zostanie przedstawiony do pełnych konsultacji publicznych oraz uzgodnień sektorowych i następnie sfinalizowany na przełomie II i III kwartału 2024 r. (STR. 5)</p> <p>Podczas konsultacji przy opracowywaniu kolejnej wersji KPEiK należy rozważyć ustanowienie stałego organu ds. konsultacji z zainteresowanymi stronami.</p>
<p>12.3 Organizacja na wczesnym etapie dialogu z władzami lokalnymi w kwestiach związanych ze sprawiedliwą transformacją</p>	0	<p>brak wzmianki o dialogu z władzami lokalnymi w kwestiach związanych ze sprawiedliwą transformacją</p> <p>W Polsce została powołana Rada ds. Sprawiedliwej Transformacji. Do jej zadań należy między innymi wymiana wiedzy i dobrych praktyk w zakresie sprawiedliwej transformacji. Warto o tym, a także o innych działaniach związanych ze sprawiedliwą transformacją, wspomnieć w ostatecznej wersji KPEiK.</p>
<p>12.4 Określenie możliwości transgranicznego dialogu w rozwiązywaniu problemów związanych ze sprawiedliwą transformacją</p>	0	<p>brak wzmianki o transgranicznym dialogu w kwestiach związanych ze sprawiedliwą transformacją</p> <p>W aKPEiK zwrócono uwagę, że sprawiedliwa transformacja jest istotnym elementem wewnętrznego rynku energii w Unii Europejskiej. Wspomniane są też działania, które ten rynek mają ulepszyć (Wymiar 4. Wewnętrzny rynek energii oraz społeczny aspekt transformacji – STR. 80). W tym kontekście nie wspomina się jednak o dialogu w rozwiązywaniu problemów związanych ze sprawiedliwą transformacją. Warto to zmienić w ostatecznej wersji KPEiK.</p>

V. Podsumowanie

Pod wieloma względami Polska jest na dobrej drodze do opracowania lepszego krajowego planu energetyczno-klimatycznego niż ten opublikowany w 2019 roku. Szczególnie że opublikowany dokument jest na razie wstępną wersją planu, a zapowiadana publikacja scenariusza WAM wykaże wyższy poziom ambicji. Istnieje kilka obszarów, które wymagają szczególnego dopracowania przed wydaniem ostatecznej wersji planu. Obejmują one następujące aspekty:

- zaangażowanie zainteresowanych stron i konsultacje społeczne;
- ogólna ocena skutków dystrybucyjnych;
- potrzeby finansowe i źródła finansowania;
- ambicje i cele.

W odniesieniu do tych aspektów, w większości przypadków istotne kwestie zostały całkowicie pominięte. Największej poprawy wymaga opis potrzeb finansowych i związanych z nimi źródeł finansowania, a także zaangażowania interesariuszy i konsultacji społecznych. Chociaż dokument zawiera informacje na temat działań, które planuje się podjąć w kontekście transformacji, wśród których znajdują się również programy wsparcia finansowego, praktycznie zupełnie zostały pominięte kwestie kwot, które na te cele trzeba będzie ponieść. Marginalnie zostały również potraktowane fundusze, z których Polska będzie mogła skorzystać. W szczególności w tekście brakuje jakichkolwiek szczegółów dotyczących zamierzonego Społecznego Funduszu Klimatycznego lub zasad przewodnich

dla **Spółecznego Planu Klimatycznego**. Nadrobienia wymagają również kwestie konsultacji społecznych ze szczególnym uwzględnieniem kwestii związanych ze sprawiedliwą transformacją.

Średnie wyniki dla aspektów sprawiedliwej transformacji w projekcie zaktualizowanego polskiego KPEiK

Aspekty Terytorialne	1. Ambicje i cele	0.33
	2. Wspieranie lokalnych gospodarek i społeczności	1.5
	3. Lokalne źródła czystej energii i zdekarbonizowane gałęzie przemysłu	1
	4. Inkluzywność transformacji regionalnej	1
	5. Regionalne zarządzanie sprawiedliwą transformacją	1
Aspekty Dystrybucyjne	6. Ogólna ocena skutków dystrybucyjnych	0.33
	7. Ubóstwo energetyczne	1.6
	8. Ubóstwo transportowe	0.75
	9. Potrzeby finansowe i źródła finansowania	0.5
	10. Polityki podatkowe, ubezpieczeniowe i zabezpieczenia społeczne	0.5
	11. Warunki pracy i nabywanie nowych kwalifikacji zawodowych	0.67
	12. Zaangażowanie zainteresowanych stron i konsultacje społeczne	0.25

Legenda: 0 – brak wzmianki o danym zagadnieniu,
1 – zagadnienie poruszone w ograniczonym zakresie,
2 – zagadnienie poruszone w znacznym zakresie, 3 – dobre praktyki

Choć proces transformacji energetycznej trwa, Polska w dalszym ciągu jest krajem w bardzo znaczącym stopniu uzależnionym od węgla. Jego całkowita likwidacja w zbyt szybkim tempie w stosunku do budowy stosownych alternatyw stanowiłaby zagrożenie dla bezpieczeństwa energetycznego. Jest to jednak proces nieunikniony. KPEiK zakłada zmniejszenie wykorzystania węgla w energetyce i wygaszanie elektrowni. W ostatecznej wersji KPEiK warto byłoby uwzględnić daty całkowitego odejścia od wykorzystania węgla w energetyce, przemyśle i całej gospodarce.

Plan zakłada również zwiększenie wykorzystania gazu i ropy naftowej do 2030 roku i nie wspomina o rezygnacji z nich. Warto zmienić to w ostatecznej wersji KPEiK.

Żaden aspekt w opracowaniu nie został oceniony jako „dobra praktyka”. Najwyższą ocenę uzyskał aspekt ubóstwa energetycznego ze względu na wiele działań i środków zaradczych, które mają z nim walczyć. Sam aspekt „ubóstwa energetycznego” nie został jednak dostatecznie dobrze oceniony, co wymaga poprawy w ostatecznej wersji planu.

Na drugim miejscu został oceniony *Aspekt 2. Wspieranie lokalnych gospodarek i społeczności*. Stosunkowo wysoka ocena wynika jednak z treści Terytorialnych Planów Sprawiedliwej Transformacji, na które powołuje się KPEiK. W ostatecznej wersji planu warto skupić więcej uwagi na wspieraniu lokalnych społeczności w konkretnych regionach.

Poniżej znajdują się nasze kluczowe zalecenia dotyczące ostatecznej wersji zaktualizowanego polskiego Krajowego Planu na rzecz Energii i Klimatu.

- **Rozszerzenie i wzmocnienie celów** związanych z odejściem od paliw kopalnych i przejściem na czyste technologie, aby zapewnić **solidną podstawę do planowania działań transformacyjnych**.
- **Dodanie szczegółowych informacji na temat potrzeb finansowych i źródeł finansowania** na przykład w formie tabeli.

- **Dodanie informacji** na temat Funduszy, które mają zostać wykorzystane w procesie transformacji, w szczególności Społecznego Funduszu Klimatycznego z uwzględnieniem **zasad przewodnich dla Społecznego Planu Klimatycznego**.
- Polityki i środki powinny bardziej szczegółowo uwzględniać kwestie dystrybucyjne, w tym w szczególności **ogólną ocenę skutków dystrybucyjnych** i ich wpływ na różne grupy społeczno-ekonomiczne.
- Plany terytorialne powołują się na KPEiK z 2019 roku, więc po publikacji ostatecznej wersji dokumentu **plany terytorialne również będą wymagały aktualizacji**. W szczególności cele dotyczące odnawialnych źródeł energii w TPST dla Śląska powinny zostać zaktualizowane.
- Przeprowadzenie **prawdziwych konsultacji** społecznych ze szczególnym znaczeniem kwestii sprawiedliwej transformacji.
- Zwrócenie większej uwagi na kwestie dotyczące **odbiorców wrażliwych** i środków, z których będą mogli skorzystać, nie tylko w kontekście ubóstwa energetycznego.
- Dodanie fragmentu o znaczeniu kobiet w trwającym procesie transformacji, a także osób starszych i niepełnosprawnych.

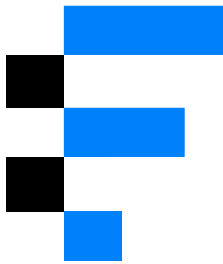
VI. Załącznik. Tabela podsumowująca aspekty uwzględnione w metodologii

ASPEKTY TERYTORIALNE	1 Ambicje i cele		
	1.1	Podnoszenie poziomu ambicji i unikanie ograniczania celów w ramach Terytorialnych Planów Sprawiedliwej Transformacji	0 Brak wzmianki o celach ustawionych w TPST.
	1.2	Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram odejścia od węgla w energetyce	1 Dostępny jest harmonogram odchodzenia od węgla w energetyce, brakuje jednak wskazania daty, w której odejście to nastąpi całkowicie.
	1.3	Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram odejścia od węgla w całej gospodarce	1 Wskazano harmonogram odejścia od węgla w ciepłownictwie, zamknięcie ostatniej kopalni oraz harmonogram stopniowego odchodzenia od węgla w zużyciu energii finalnej. Brakuje jednak wskazania daty ostatecznego odejścia od węgla w całej gospodarce.
	1.4	Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram odejścia od gazu ziemnego	0 Brak wzmianki o harmonogramie odejścia od gazu ziemnego.
	1.5	Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram odejścia od ropy naftowej	0 Brak wzmianki o harmonogramie odejścia od ropy naftowej.
	1.6	Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram przejścia przemysłu na zerową emisję netto (przekształcanie lub zamykanie zakładów przemysłowych emitujących gazy cieplarniane w związku z wykorzystaniem paliw kopalnych lub procesami przemysłowymi)	0 Brak wzmianki o harmonogramie przejścia przemysłu na zerową emisję netto.
	2 Wspieranie lokalnych gospodarek i społeczności		
	2.1	Polityki i środki wspierające gospodarki lokalne poprzez stymulowanie ich endogenicznego potencjału wzrostu, w tym promowanie przedsiębiorczości, wspieranie MŚP i gospodarki społecznej	2 Omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów.
	2.2	Polityka i środki mające na celu zachowanie tożsamości górniczych/tradycyjnych społeczności przemysłowych	2 Omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów.
	2.3	Polityki i środki na rzecz rewitalizacji środowiska naturalnego, zarówno w celu przywrócenia różnorodności biologicznej, jak i w celach rekreacyjnych	1 Uwzględnienie niektórych polityk lub środków w tym obszarze, ale w sposób w dużej mierze niewystarczający do zapewnienia skuteczności.
	2.4	Specjalna, specyficzna dla regionu polityka i środki promujące inteligentną i zrównoważoną mobilność (zarówno na terenach najbardziej dotkniętych w ramach regionu objętego transformacją, jak i łączyjących go z innymi regionami)	1 Uwzględnienie niektórych polityk lub środków w tym obszarze, ale w sposób w dużej mierze niewystarczający do zapewnienia skuteczności.

ASPEKTY TERYTORIALNE	3	Lokalne źródła czystej energii i zdekarbonizowane gałęzie przemysłu		
	3.1	Ocena potrzeb w zakresie wdrażania przystępnej cenowo czystej energii (w tym, w stosownych przypadkach, systemów ciepłowniczych), efektywności energetycznej lub dekarbonizacji procesów przemysłowych	0	Brak oceny poziomu potrzeb w tym obszarze.
	3.2	Polityki i środki mające na celu zaspokojenie potrzeb w dziedzinie przystępnej cenowo czystej energii (w tym, w stosownych przypadkach, systemów ciepłowniczych), efektywności energetycznej lub dekarbonizacji procesów przemysłowych	2	Omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów.
	4	Inkluzywność transformacji regionalnej		
	4.1	Promowanie równości płci w celu uwzględnienia szczególnej sytuacji i roli kobiet w przechodzeniu na gospodarkę neutralną klimatycznie	1	Brak wzmianki o jakiegokolwiek polityce czy środkach w tym obszarze w aKPEiK, ale niektóre polityki lub środki zostały uwzględnione w innych dokumentach.
	4.2	Szczególne uwzględnienie grup szczególnie wrażliwych (w tym osób niepełnosprawnych), które w nieproporcjonalnie większy sposób odczuwają negatywne skutki transformacji	1	Brak wzmianki o jakiegokolwiek polityce czy środkach w tym obszarze w aKPEiK, ale niektóre polityki lub środki zostały uwzględnione w innych dokumentach.
	4.3	Polityki i środki dotyczące demograficznych skutków starzenia się społeczeństwa w regionach objętych transformacją	1	Brak wzmianki o jakiegokolwiek polityce czy środkach w tym obszarze w aKPEiK, ale niektóre polityki lub środki zostały uwzględnione w innych dokumentach.
	5	Regionalne zarządzanie sprawiedliwą transformacją		
	5.1	Spójność regionalnego i krajowego procesu planowania transformacji	2	Spójność regionalnego i krajowego procesu planowania transformacji jest brana pod uwagę w wielu, ale nie we wszystkich istotnych przypadkach.
	5.2	Koordinacja instytucjonalna w zakresie wdrażania sprawiedliwej transformacji między władzami regionalnymi i krajowymi	0	Brak wzmianki o koordynacji instytucjonalnej w zakresie wdrażania sprawiedliwej transformacji, a w innych dokumentach jest rzadko brana pod uwagę.
5.3	Włączenie zainteresowanych stron i obywateli w regionalne zarządzanie transformacją	1	Brak wzmianki o zaangażowaniu zainteresowanych stron i obywateli, ale wspominają o nim inne dokumenty.	
ASPEKTY DYSTRYBUCYJNE	6	Ogólna ocena skutków dystrybucyjnych		
	6.1	Ocena ogólnych skutków dystrybucyjnych polityk i środków objętych aktualizacją KPEiK – w podziale na grupy dochodowe	0	Brak wzmianki o przewidywanych ogólnych skutkach dystrybucyjnych.
	6.2	Ocena ogólnych skutków dystrybucyjnych polityk i środków objętych aktualizacją KPEiK – w podziale na inne odpowiednie grupy (np. gospodarstwa domowe w obszarach wiejskich, emeryci)	0	Brak wzmianki o ogólnych skutkach dystrybucyjnych.
	6.3	Konsekwencja w stosowanej terminologii i pomiar postępów w osiąganiu celów	1	Terminy są w pewnym podstawowym stopniu ujednolicone w różnych dokumentach i wspominają się o pomiarze postępów w osiąganiu celów, ale nie podano żadnych szczegółów.

ASPEKTY DYSTRYBUCYJNE	7 Ubóstwo energetyczne			
	7.1	Uwzględnienie orientacyjnych celów mających na celu ograniczenie ubóstwa energetycznego	1	Cele uwzględnione, ale niewystarczająco szczegółowe i/lub niewykorzystujące odpowiednich wskaźników.
	7.2	Ocena poziomu ubóstwa energetycznego i jakości stosowanych wskaźników	1	Przegląd ubóstwa energetycznego przedstawiony w pewnym stopniu, ale stosowane środki są niedostatecznej jakości.
	7.3	Bezpośrednie wsparcie na rzecz zmniejszenia ubóstwa energetycznego	2	Istniejące i planowane polityki lub środki w tym obszarze są opisane i oczekuje się, że przyniosą znaczącą zmianę, ale nie rozwiążą problemu w sposób kompleksowy.
	7.4	Środki wspierające inwestycje, które strukturalnie zmniejszają rachunki za energię poprzez inwestycje w efektywność energetyczną i zeroemisyjne źródła energii	2	Omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów.
	7.5	Rozwiązanie problemu nieefektywności rynku energii, która negatywnie wpływa na odbiorców szczególnie wrażliwych	2	Omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów.
	8 Ubóstwo transportowe			
	8.1	Uwzględnienie orientacyjnych celów mających na celu ograniczenie ubóstwa transportowego	0	Brak wzmianki o celach mających na celu zmniejszenie ubóstwa transportowego.
	8.2	Ocena poziomu ubóstwa transportowego i jakości stosowanego wskaźnika	0	Brak oceny poziomu ubóstwa transportowego.
	8.3	Bezpośrednie wsparcie na rzecz zmniejszenia ubóstwa transportowego	1	Niektóre istniejące i planowane polityki lub środki w tym obszarze są uwzględnione, ale nie są wystarczające do skutecznego rozwiązania problemu.
	8.4	Środki mające na celu strukturalne zmniejszenie ubóstwa transportowego poprzez inwestycje w zrównoważone i zeroemisyjne opcje w zakresie mobilności	2	Omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów.
	9 Potrzeby finansowe i źródła finansowania			
	9.1	Opis potrzeb finansowych dla każdej proponowanej polityki i środka uwzględniający skutki dystrybucyjne	0	Brak wzmianki o potrzebach finansowych proponowanych polityk i środków.
	9.2	Opis źródeł finansowania dla każdej proponowanej polityki i środka uwzględniający skutki dystrybucyjne	1	Źródła finansowania niektórych proponowanych polityk i środków zostały opisane, ale brakuje szczegółowych informacji.
	10 Polityki podatkowe, ubezpieczeniowe i zabezpieczenia społecznego			
	10.1	Wykorzystanie dochodów z podatków, opłat i należności związanych z klimatem (lub podobnych instrumentów, np. dochodów z EU ETS) na wsparcie grup szczególnie wrażliwych	1	Zasada ta znajduje odzwierciedlenie w niektórych proponowanych politykach i środkach, w przypadku których rozsądne byłoby jej zastosowanie, ale w większości przypadków jest ona pomijana.
	10.2	Rozliczanie i przygotowywanie ram wykorzystania Społecznego Funduszu Klimatycznego	0	Brak wzmianki o wykorzystaniu SFK.

ASPEKTY DYSTRYBUCYJNE	10.3	Uwzględnienie i spójne stosowanie zasady „zanieczyszczający płaci” w całej gospodarce	0	KPEiK nie wspomina o korzystaniu z zasady, ale jest ona stosowana w niektórych proponowanych politykach i środkach, w przypadku których rozsądne byłoby jej zastosowanie.
	10.4	Zintegrowana ochrona grup szczególnie wrażliwych w ramach instrumentów podatkowych i przekrojowe programy wsparcia związane z zieloną transformacją	1	Ochrona jest dostępna w ramach niektórych z proponowanych polityk i środków, w przypadku których rozsądne byłoby jej zastosowanie.
	11 Warunki pracy i nabywanie nowych kwalifikacji zawodowych			
	11.1	Uwzględnienie podnoszenia kwalifikacji, przekwalifikowania i nabywania nowych kompetencji przez pracowników dotkniętych transformacją	2	Zapewnienie odpowiedniego zestawu środków na potrzeby wsparcia w zakresie podnoszenia kwalifikacji, przekwalifikowania i nabywania nowych kompetencji związanych z transformacją przez ludzi aktywnych zawodowo.
	11.2	Dostosowane do potrzeb środki wspierające zatrudnienie, tworzenie miejsc pracy i transformację, w szczególności w odniesieniu do kobiet lub osób niepełnosprawnych, oraz na najbardziej dotkniętych terenach	0	Niewielkie wsparcie lub brak wsparcia dla tworzenia miejsc pracy związanych z transformacją.
	11.3	Analiza wpływu zielonej transformacji na bezpieczeństwo i higienę pracy oraz przygotowanie lub kontynuacja środków przeciwdziałania ryzykom	0	Brak uwzględnienia wpływu zielonej transformacji na bezpieczeństwo i higienę pracy.
	12 Zaangażowanie zainteresowanych stron i konsultacje społeczne			
	12.1	Zaangażowanie partnerów społecznych, podmiotów społeczeństwa obywatelskiego i ogółu społeczeństwa w dyskusję na temat kwestii związanych ze sprawiedliwą transformacją podczas konsultacji społecznych planu	1	Choć konsultacje społeczne do samego dokumentu KPEiK nie zostały zorganizowane, to pre-konsultacje na podstawie <i>Scenariusza do aktualizacji</i> uwzględniły zaangażowanie partnerów społecznych oraz aspekty sprawiedliwej transformacji.
	12.2	Ustanowienie stałego organu ds. konsultacji z zainteresowanymi stronami, obejmujących kwestie związane ze sprawiedliwą transformacją	0	Konsultacje społeczne nie zostały zorganizowane, nie wspomina się o organach, które mają przeprowadzić konsultacje.
	12.3	Organizacja na wczesnym etapie dialogu z władzami lokalnymi w kwestiach związanych ze sprawiedliwą transformacją	0	Brak wzmianki o dialogu z władzami lokalnymi w kwestiach związanych ze sprawiedliwą transformacją.
12.4	Określenie możliwości transgranicznego dialogu w rozwiązywaniu problemów związanych ze sprawiedliwą transformacją	0	Brak wzmianki o transgranicznym dialogu w kwestiach związanych ze sprawiedliwą transformacją.	

ireform.eu